

Moniasiantuntijuus erityiskoulun verkostopalaverissa - kartoitus huoltajien kokemuksista

Salla Kokkonen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2011

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä KOKKONEN, Salla	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 7.11.2011
	Sivumäärä 39 + 11	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (x)
Työn nimi MONIASIANTUNTIJUUS ERITYISKOULUN VERKOSTOPALAVEREISSA - kartoitus huoltajien kokemuksista		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja HÄKKINEN, Sanna		
Toimeksiantaja salainen		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa huoltajien kokemuksia moniasiantuntijuuden toteutumisesta erityiskoulun verkostopalaverissa. Moniasiantuntijuutta kartoitettiin dialogisuus ja kasvatuskumppanuus – käsitteiden kautta. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada kokemuksellista tietoa, jonka avulla erityiskoulun henkilökunta voisi kehittää palaverityöskentelyä. Opinnäytetyö on pääosin laadullinen, jossa aineistonkeruu menetelmänä käytettiin kyselylomaketta. Lomake sisälsi strukturoituja ja puoli strukturoituja kysymyksiä sekä likertin asteikon, jolla kartoitettiin dialogisuuden ja kasvatuskumppanuuden toteutumista. Kysely postitettiin toukokuussa 2011 60:lle kielihäiriöisen lapsen huoltajalle, heistä kyselyyn vastasi 27. Aineisto analysoitiin jakamalla tulokset kysymysten mukaisiin osiin: vastaajien taustatiedot sekä verkostopalaveriin, dialogisuuteen, kasvatuskumppanuuteen ja moniasiantuntijuuteen liittyvät kysymykset. Puolistrukturoitujen kysymysten vastaukset analysoitiin induktiivisesti. Likertin asteikko analysoitiin lause kerrallaan, peilaten vastauksia teoriapohjan kanssa. Tulosten mukaan palaverissa toteutuu pääosin moniasiantuntijuus. Ne toimivat dialogisina, kasvatuskumppanuuden ja asiakaslähtöisyyden huomioivina sekä huoltajia voimaannuttavana työmuotona. Eniten kehittämishaasteita nousi esiin enakkoon tiedottamisen, tasavertaisuuden, kunnioituksen, läsnäolon, kasvatuksellisen tuen saamisen sekä kiireettömyyden osilta.		
Avainsanat (asiasanat) moniasiantuntijuus, dialogisuus, kasvatuskumppanuus, verkostotyö, voimaantuminen, empowerment, kielelliset häiriöt, kielihäiriö		
Muut tiedot		

Author KOKKONEN, Salla	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 7.11.2011
	Pages 39 + 11	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (x)
Title EXPERTISE IN SPECIAL SCHOOL MULTI-NETWORK MEETINGS - surveying caretakers' experiences		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor HÄKKINEN, Sanna		
Assigned by Confidential		
Abstract The aim of the bachelor's thesis was to survey parents' experiences of witnessing multi-expertise in the school network meetings. The concept of multi-expertise was examined from the perspectives of dialogic encounters and educational partnership. The aim was to gain experiential information, which would allow a special school staff to develop their work meetings. The thesis had mainly a qualitative approach, and the method of data collection was a questionnaire. The form included structured and semi-structured questions and a Likert-scale focusing on the realization of dialogic encounters and educational partnership. The survey was mailed to 60 parents of children suffering from language disorders in May 2011, and 27 of them responded to it. The data were analyzed by dividing the results according to the questions: the respondents' background information as well as network meetings, dialogue, educational partnership and multi-expertise questions. The answers to the semi-structured questions were analysed inductively. The Likert-scale was analysed sentence by sentence and by reflecting the answers against the related theory. According to the results, multi-expertise was realized in the network meetings to a great extent. They had clear dialogic elements, they took educational partnership into account and had a client-oriented approach and they also empowered the parents. The developmental issues raised by the study were giving information in advance, the observance of equality, respect, presence, giving educational support and unhurriedness.		
Keywords Multi-expertise, dialogue, educational partnership, network meeting, empowerment, language disorder		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 MONIASIANTUNTIJUUS	5
2.1 Moniasiantuntijuus verkostotyössä	5
2.2 Verkostopalaverit erityiskoulussa	7
2.3 Dialogisuus	8
2.4 Kasvatuskumppanuus	10
3 KIELIHÄIRIÖN HUOMIOIMINEN MONIASIANTUNTIJUUDESSA	11
4 KARTOITUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA KARTOITUSKYSYMYKSET	13
5 KARTOITUS	14
5.1 Kartoitusten menetelmät ja kohdejoukon valinta	14
5.2 Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä	15
5.3 Kartoitustulosten kirjaaminen	18
5.4 Kartoituksen luotettavuus ja eettisyys	19
6 KARTOITUSTULOKSET	21
6.1 Kokemukset erityiskoulun verkostopalavereista	21
6.2 Dialogisuus ja kasvatuskumppanuus verkostopalavereissa	24
6.3 Kokemukset moniasiantuntijuudesta	27
6.4 Kartoituksen vastauksista nousseet kehittämisideat	30
7 POHDINTA	33
7.1 Moniasiantuntijuuden toteutuminen	33
7.2 Jatkotutkimusideat	34
7.3 Kartoituksen tekeminen prosessinomaisena oppimiskokemuksena	35
LÄHTEET	37
LIITTEET	40
Liite 1. Saatekirje	40
Liite 2. Kyselylomake	41
Liite 3. Kyselylomakkeen tulokset	45
Liite 4. Verkostopalavereihin osallistuneet henkilöt	49

KUVIOT	49
KUVIO 1. Tyypillinen verkostopalaveri	49
TAULUKOT	50
TAULUKKO 1. Likertin asteikko, kasvatuskumppanuus ja dialogisuus huoltajien kokemana	50
TAULUKKO 2. Likertin asteikko, kasvatuskumppanuus ja dialogisuus huoltajien kokemana	50

1 JOHDANTO

Asiakkaan kuuleminen ja kunnioitus on yksi sosiaali- ja terveysalalla tehtävän työn lähtökohdista. Sosiaalialan ammattietiikkaan sisältyvät ajatukset asiakkaan osallisuudesta ja itsemääräämisoikeudesta. Asiakkaan osallisuuden tukeminen ja dialogisuus ovat myös lähtökohtina siirryttäessä moniammatillisesta verkostotyöskentelystä moniasiantuntijaiseen työhön. Moniasiantuntijuudessa asiantuntijaroolit eivät ole enää sidottuina ammatilliseen asemaan, vaan kuuluvat myös asiakkaille ja muille asianosaisille.

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen toteutti vuosina 2003–2004 Verkostoituva erityispäivähoito hankkeen. Sen kehittämiskohteina olivat kumppanuus ja moniasiantuntijuus ja tavoitteena oli muun muassa kehittää erityispäivähoitoa kuntien moniammatillisena yhteistyönä. (Korkalainen 2005.) Dialogista työmenetelmää analysoinut Minna Mäkelän tutkimus puolestaan tehtiin kuvaamaan lastensuojelun verkostopalaverikäytäntöjä. Sen tuloksien mukaan ennakoitidialogit asiakaspalaverien menetelmänä lisäävät asiakkaan osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemuksia. Tutkimuksesta selvisi, että asiakkaiden aiemmat palaverikokemukset vaikuttivat hidastavana tekijänä osallisuuden kokemiseen. (Mäkelä 2009.) Edellämainittu hanke ja Pro gradu – tutkielma puoltavat moniasiantuntijuuden ja dialogisuuden lisäämistä sosiaalialan työhön ja sen menetelmiin, jotta asiakkaat saisivat tulevaisuudessa vielä enemmän tasa-arvoisuutta sekä osallisuuden ja toivon kokemuksia kohdatessaan sosiaalialan työntekijäverkostoa.

Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä erään erityiskoulun kanssa. Suurimmalla osalla erityiskoulun oppilaista on kielellinen erityisvaikeus. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa huoltajien kokemuksia moniasiantuntijuuden toteutumisesta erityiskoulun verkostopalavereissa. Moniasiantuntijuuden toteutumista kartoitetaan dialogisuus ja kasvatuskumppanuus käsitteiden kautta. Tavoitteena on saada kokemuksellista tietoa, joka auttaa erityiskoulun henkilökuntaa kehittämään palaverityöskentelyä ja näin ollen he voivat antaa vieläkin enemmän asiantuntemuksestaan huoltajille ja kielihäiriöisille oppilaille.

Mielenkiintoni aihetta kohtaan on syntynyt vuosien varrella omista ja läheisten kokemuksista. Ammattikorkeakoulun opinnoissani tutustuin erilaisiin sosiaalialan verkostoihin ja tapoihin tehdä asiakastyötä. Opiskelijan roolissa näin ikäänkuin havainnoijan asemasta joskus epäkohtia asiakkaiden kohtaamisessa ja tasa-arvoisuuden toteutumisessa. Halusin tehdä opinnäytetyön, joka auttaisi työntekijöitä ja asiakkaita ymmärtämään toisiaan vieläkin paremmin sekä madaltaisi kynnystä toteuttaa verkostopalavereja moniasiantuntijaisella tavalla.

2 MONIASIANTUNTIJUUS

2.1 Moniasiantuntijuus verkostotyössä

Kirjallisuudessa käytetään yhä työntekijöiden välisestä yhteistyöstä käsitettä moniammatillinen yhteistyö. Moniammatillisuudessa korostuu liikaakin ammattilaisen rooli ja valta asioihin. Valitsin opinnäytetyössäni käytettäväksi uudemman, lähes samaa asiaa kuvaavan käsitteen moniasiantuntijuus. Siinä ammattilaiset, perhe, omaiset sekä avustajat ovat kaikki asiantuntijoita, joilla on asiantuntijarooli omassa ja läheistensä elämässä. (Anttila & Rousu 2004, 28.)

Moniasiantuntijuus on käsitteenä laaja, jota käytetään kuvaamaan usein ammattilaisten ja muiden osallisten yhteistyötä ja saman päämäärän saavuttamista. Moniasiantuntijuusyhteistyö rakentuu asiakaslähtöisyydestä, tiedon yhteen kokoamisesta ja sen tarkastelusta, vuorovaikutustaidoista ja yhteisestä kielestä ja termeistä, yhteyksistä oppilaan/asiakkaan verkostoihin sekä työntekijä verkostoihin. (Isoherranen, Nurminen & Rekola 2008, 33 – 35.)

Moniasiantuntijuus kuvastaa hyvin erityiskoulun oppilashuoltoryhmää ja muita tahoja ympäri suomea, jotka ovat yhteydessä toisiinsa tukeakseen erityiskoulun oppilasta ja hänen perhettään. Moniasiantuntija yhteistyöstä voidaan käyttää myös nimeä poikkitieteellinen (interprofessional collaboration) tai tieteiden välinen (multiprofessional co-operation). Tällöin ensin mainitussa ammattilaiset siirtävät/opettavat omaa osaamistaan toisen alan ammattilaiselle ja tieteiden välisessä ammattilaiset kokoontuvat yhteen, mutta kukin vastaa vain omasta osuudestaan. (Ikonen & Virtanen 2001, 89.)

Kaarina Mönkkönen (2002, 63) puhuu moniammatillisuudesta ja jakaa sen verkostot kolmeen osaan: *"asiantuntija keskeisiin moniammatillisiin työryhmiin, asiakkaita osallistaviin yhteistyökokouksiin sekä monitoimijaiseen dialogiseen verkostotyöhön."* Asiantuntija keskeisessä ammattilaiset määrittelevät ja tekevät asiakasta koskevia päätöksiä, osallistavassa yhteistyössä ammattilainen toimii ikään kuin neuvonantajana ja osallistaa asiakkaan toimimaan oman elämänsä asiantuntijana. Dialogisessa yhteistyössä ammattilaiset ja asiakas ovat pyrkivät

dialogiin ja sitä kautta käsittelevät asiakkaan tuen tarvetta. (Kokko 2006, 19.)

Parhaimmillaan, moniasiantuntija verkostotyö erityiskoulussa mahdollistaa oppilaan kaukanakin sijaitsevan kotikunnan sosiaalityöntekijän, lääkärin, farmaseutin tai sukulaisten ajankohtaisten tietojen päivittämisen erityiskoulun oppilashuoltotiimin jäsenille ja päinvastoin. Tietojen päivittäminen ja oppilaan elämän koko sosiaalisen verkoston huomioiminen antaa oppilashuoltotiimille ja kotipaikkakunnan ammattilaisille pohjan työskennellä oppilasta ja hänen perhettään parhaiten tukien. Tietokatkokset ja eritahojen yksinään tekemät päätökset estävät moniammatillisuutta ja oppilaalle tehty suunnitelmat voivat viivästyä. (Isoherranen, Nurminen & Rekola 2008, 36 – 37.)

Lehtisen (1999) mukaan erityiskoulussa moniasiantuntijuus yhteistyö mahdollistaa lisäksi sen, että opetuksen yksilöllinen suunnittelu ja erilaisten tukitoimien määräytyminen tapahtuu oppilaan, perheen sekä koulun työntekijöiden yhteistyönä. Tällöin huomioidaan kaikki oppilaan elämän osa-alueet kuten motoriset- ja kommunikaatio taidot ja opetustavoitteet sekä pyritään löytämään uusia voimavaroja. (Ikonen & Virtanen 2001, 91.)

Se, että oppilaan sosiaalinen verkosto otetaan huomioon tehtäessä verkostopalavereissa päätöksiä, edustaa myös ekokulttuurisen näkemyksen mukaista perheen huomioimista. Ekokulttuurisen teorian mukaan lapsen/nuoren elämässä yksi asia on aina sidoksissa toiseen. Lapsi ja perhe ovat keskiössä ja läheiset ihmiset, sukulaiset ja koulu sekä yhteiskunta muodostavat ulkoisen konseptin perheen elämälle ollen jatkuvassa vaikutuksessa siihen. (Määttä 2001, 78 – 79.)

Moniasiantuntija verkostotapaamisessa on monia etuja niin asiakkaalle kuin työntekijöillekin. Erityiskoulussa oppilashuoltoryhmä sijaitsee fyysisesti koulussa, joten kuljetuksiin ja pitkiin jonoihin ei kulu aikaa akuuteissakaan tilanteissa. Oppilashuollossa ryhmä vastaa oppilaiden asioista, ei yksittäinen ammattilainen. Tällöin asioihin tulee monipuolisia näkökulmia, ratkaisutapoja ja muu koulun ulkopuolinen verkosto saa eheämmän kokonaiskuvan tilanteesta. Oppilashuoltotiimin jäsenet osaavat katsoa asioita toisen ammattilaisen

näkökulmasta jolloin moniasiantuntijuus korostuu. (Ikonen & Virtanen 2001, 92 – 93.)

Haasteina tällaisessa monien ammattilaisten kokoontumisessa ovat usein aikataulujen yhteen sovittaminen sekä lakien ja asetusten sanelemat sopimukset. Työntekijöitä velvoittavat myös erilaiset henkilötieto-, julkisuus-, vaitiolo- ja salassapitolait ja asetukset. Ryhmän kaikilla jäsenillä ja toisen paikkakunnan verkostoilla täytyy olla tiedossa erilaiset salassapitosopimukset ja tapauskohtaiset sopimukset. (Ikonen & Virtanen 2001, 93 – 94.)

2.2 Verkstopalaverit erityiskoulussa

Koulujen ja erityiskoulujen toiminta perustuu lakeihin ja asetuksiin. Niitä ovat esimerkiksi perusopetuslaki 21.8.1998/628, perusopetusasetus 20.11.1998/852 sekä lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Perusopetuslain 3 § sanotaan, että *"koulun tulee järjestää opetusta oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti, edistään tervettä kasvua ja kehitystä"* (L 21.8.1998/628; A 20.11.1998/852; L 13.4.2007/417.) Oppilaiden terveen kasvun ja kehityksen tukemiseksi koulut tekevät yhteistyötä kotien kanssa. Yhteistyö on määritelty perusopetuslain pykälässä 31a oppilashuoltona. Oppilashuoltoon luetaan koko koulun henkilökunta ja erityisesti opettajat, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, rehtori ja koulupsykologi sekä erityiskouluissa työskentelevät puhe-, fysio- ja – toimintaterapeutit. Oppilashuollon työhön kuuluu ohjata, opastaa, antaa tukea ja taata oppilaille fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi kouluvuosina sekä tukea erilaisin keinoin oppimista. (Ahonen, Aro & Siiskonen 2007, 220 – 223; L 21.8.1998/628.)

Oppilashuoltoon erityisesti erityiskoulussa kuuluu erilaisten tukitoimien takaaminen ja järjestäminen oppilaille erilaisten suunnitelmien ja palaverien kautta. Näitä suunnitelmia ja palavereja järjestää ja koordinoi pääosin erillinen oppilashuoltoryhmä. Ryhmään kuuluu useimmiten erikoissairaanhoitaja, koulukuraattori, koulupsykologi, puheterapeutti, fysioterapeutti sekä toimintaterapeutti. Oppilashuoltoryhmän työntekijät osallistuvat koulussa ja sen ulkopuolella järjestettävien palaverien ja suunnitelmien tekemiseen. Tällaisia ovat

esimerkiksi HOJKS- palaveri sekä kuntoutukseen liittyvät palaverit. Jokaiselle erityiskoulun oppilaalle laaditaan HOJKS, henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Sen laadintaan osallistuvat koulun henkilökunnan ohella oppilaan huoltajat sekä tarvittaessa sosiaalitoimen ja terveydenhuollon ammattilaiset. HOJKS tarkastetaan ja sen tavoitteita päivitetään yleensä syys – ja kevätlukukausien aikana. HOJKS pitää sisällään erityistä tukea tarvitsevan oppilaan opetusta ja tarvittaessa muita tukia koskevat tavoitteet, suunnitelmat ja päätökset. (Ahonen, Aro & Siiskonen 2001, 217 – 218; L 21.8.1998/628 17 §.)

Erityiskoulun oppilashuollon työntekijät, oppilashuoltoryhmä tai kuntoutustyöryhmä osallistuu myös muihin oppilasta koskeviin suunnitelmien verkostollisiin palavereihin. Kuntoutussuunnitelmapalaveriin tai palvelusuunnitelmapalaveriin voi osallistua esimerkiksi koulun, sosiaalitoimen, Kelan tai terveydenhuollon ammattilaisia yhdessä oppilaan huoltajan kanssa. Kuntoutussuunnitelmasta ilmenee kuntoutuksen tarve, tavoitteet ja kuinka niihin pyritään. Lisäksi siitä löytyvät oppilaan toimintakykyyn, sairauteen tai vammaan liittyvät tiedot ja miten ne vaikuttavat muun muassa koulun käyntiin (Kela 2010, kuntoutussuunnitelma). Palvelusuunnitelman järjestäminen kuuluu kunnan sosiaalitoimelle. Se perustuu muun muassa lakiin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380 ja lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812 (L 3.4.1987/380; L 22.9.2000/812). Siihen laaditaan ja kirjataan oppilaan / asiakkaan erilaiset tuen, kuntoutuksen ja avun tarpeet yhdessä moniammatillisen verkoston kanssa (Vernerinet 2011).

2.3 Dialogisuus

Koulun verkostojen kokoontuessa tukemaan perhettä tarvitaan dialogisia taitoja, jotta verkostopalaverissa perheen ja työntekijöiden välille syntyisi avoin ja tasavertainen ilmapiiri sekä vuorovaikutus. Dialogisuus on eräänlainen maailmankuva kun taas dialogilla tarkoitetaan kaikenlaisen vuorovaikutuksen ydintä (Arnkil & Seikkula 2009, 88). Dialogiin sisältyvät vuorovaikutus, kuuntelu, kunnioitus, tasavertaisuus sekä yhteiseen päämäärään pyrkiminen. Dialogiin pääseminen vaatii läsnä olevaa ja sitoutuvaa osallistumista sekä rohkeutta kertoa oma mielipiteensä toisille. Hyvässä dialogissa asioista keskustellaan asioina,

toisten ajatuksia tai kokemaa ei arvioida vaan kaikki ajatukset otetaan avoimesti vastaan. (Aarnio & Enqvist 2003.)

Dialogiin pääseminen asiakkaan kanssa on yksi työn päämääristä sosiaali- ja terveysalalla. Vasta dialogissa työntekijä ja asiakas kohtaavat todellisesti ja avoimesti. Asiakas tulee silloin kuulluksi ja saa apua. Tähän pyritään, mutta haastavuuden ja yhteiskunnan nopeatempoisen rytmin vuoksi, siihen ei yleensä päästä, vaan päätökset asiakkaan kanssa tapahtuvat pintapuoleisesti, lakien ja ajan tehokkuuden sanelemana. (Niemelä, Suua & Väisänen 2009, 72.)

Dialogiin pääsemisen haaste kasvaa kun siirrytään yksilötyöstä verkostotyöhön. Dialogisessa verkostotyössä on otettava huomioon tapaamiseen kuuluvat eettiset periaatteet kuten esimerkiksi se että, osallistujien kaikki havainnot, tunteet ovat oikeita ja arvokkaita. Myös jokaisella on oikeus ja velvollisuus kuunnella itseään ja muita (Reijonen 2005, 87). Verkostotyössä perhettä tai asiakasta auttavat monet eri asiantuntijat. Tom Erik Arnkilin ja Esa Erikssonin mukaan *”verkosto koostuu usein kaukana toisistaan olevista asiantuntijoista ja kokoontuu yhteen harvoin. Silloin perheet usein kokevat saavansa ristiriitaista tietoa ja heidän asia ei kunnolla etene”* (Niemelä, Suua & Väisänen 2009, 72). Jotta näin ei pääsisi käymään, on kaikkien verkostopalaveriin osallistuvien saatava ajanmukaista ja samaa tietoa ennen palaveria. Usein esteenä tiedonkulussa ovat salassapidon ja vaitiolovelvollisuuden lait, mutta joskus salassapitoon voidaan vaikuttaa, saamalla asiakkaalta lupa käsitellä hänen asioitaan, hänen läsnä ollessaan. Vaitiolovelvollisuus voi näin ollen toimia joskus jopa tekosyynä työntekijälle vältellä moniasiantuntija kokoontumisia. (Anttila & Rousu 2004, 27 – 28.)

Dialogisessa verkostopalaverissa on hyvin tärkeää, että asiakkaiden asioita käsiteltäessä ovat asianomaiset läsnä tapaamisessa. Silloin heille annetaan mahdollisuus vaikuttaa aktiivisesti omassa elämässään (Reijonen 2005, 84). Dialogiseen verkostotapaamiseen kuuluvat dialogin periaatteet sekä omanlainen asioiden suhtautumistapa, jossa korostuvat avoimuus, turvallisuus, kiireettömyys, kiinnostuneisuus, vastuullisuus sekä joustavuus (Haarakangas 2008, 35 – 36). Verkostopalaverissa ei oletetakaan että muutokset syntyisivät heti, vaan tarkoituksena on luoda mahdollisuus perheen ja asiakkaan voimaantumiseen ja

antaa sysäys muutoksen alkuun pääsemiselle (Reijonen 2005, 71 - 88).

2.4 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus kuuluu käsitteenä ja sanana opinnäytetyöhön vahvasti, koska siinä on kyse molemminpuolisesta kunnioituksesta. "*Kasvatuskumppanuutta ohjaa kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteet.*" (Kaskela & Kekkonen 2006, 32 – 40.)

Erityiskoulussa ammattilaisten ja erityistä tukea tarvitsevan oppilaan perheen kohdatessa kunnioitus on hyvin merkittävä asia. Sen puuttuessa ei dialogia synny ja asiat eivät etene parhaimmalla tavalla. Kasvatuskumppanuudessa perheellä ja ammattilaisella on tärkeää ja samanarvoista tietoa lapsesta/oppilaasta. Huoltajilla on tietous lapsensa elämän kokonaisuudesta ja siihen kuuluvasta ympäristöstä. Ammattilaisella tietous painottuu erityisosaamiseen ja tietotaitoon oman ammattinsa puolesta, kuinka toimia erityistä tukea tarvitsevan lapsen kanssa tukien häntä oppimaan elämässä tarvittavia taitoja. Lisäksi ammattilaisen tulee luoda yhteistyö johon kuuluu kumppanuus ja tukeminen vanhemmuudessa, kunnioittaen kunkin yksilöllisiä tapoja elää ja kasvattaa lasta. (Määttä 2001, 100 – 101.)

Erityiskoulun työntekijöiden ja perheen kanssa syntyvä kasvatuskumppanuus on yhteistyössä yhtä tärkeää kuin dialogiin pääseminen. Kasvatuskumppanuudessa ammattilaisten tulisi osata nähdä, että jokaisella perheellä on vahvuuksia. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen perhe saa tukea koulun oppilashuoltoryhmältä kun se auttaa selvittämään perheelle tarvittavia palveluja, jotka tukevat perheen vahvuuksia ja siten perhe voi valtaistua. (Määttä 2001, 103 – 104.)

Kasvatuskumppanuuteen liittyy vahvasti osallisuus. Osallisuudessa asiakkaalla on tunne ja aito mahdollisuus osallistua, vaikuttaa itse asioihin ja sitoutua niihin. Lisäksi osallisuuteen kuuluu läsnäolon tunne, sekä luottamus ihmisiin ja asioihin. Osallisuus aktivoi asiakasta osallistumaan ja näin ollen se syventää kasvatuskumppanuutta, mikä taas lisää osallisuuden kokemusta. (Eloranta 2006, 24.)

Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena voidaan pitää asiakkaan voimaantumista ja valtaistumista. Tällöin asiakas näkee elämän mahdollisuudet ja alkaa vaikuttaa itse niitä koskeviin valintoihin ja päämääriin. (Mönkkönen 2007, 144.) Valtaistuminen ja voimaantuminen (empowerment) kuuluvat käsitteistöltään yhteen. Niillä tarkoitetaan usein samaa asiaa, vaikkakin ne poikkeavat hieman toisistaan. Voimaantumisella tarkoitetaan ihmisestä itsestään lähtevää sisäistä muutosta. Siinä ihminen alkaa pienin askelin luottaa ja uskoa itseensä sekä muihin ihmisiin, ja kokee sisäistä voiman tunnetta. Erityiskoulussa työntekijä voi omalta osaltaan auttaa asiakkaiden voimaantumisessa, uskomalla asiakkaan mahdollisuuksiin ja kykyihin toimia oman elämänsä ja perheensä asiantuntijana. Voimaantuminen voi edesauttaa asiakkaan valtaistumisessa. (Vernerinet.net.)

Valtaistumisella tarkoitetaan voimaantumisen laajenemista asiakkaan elämän yhteiskunnallisiin osa-alueisiin. Erityiskoulussa olevan lapsen huoltajien valtaistuminen voi merkitä vaikkapa tahtoa ja voimia ottaa kantaa perheen, lapsen tai erityiskoulun asioissa. Tällöin huoltajalla on enemmän voimavaroja ja tahtoa olla mukana esimerkiksi erityiskoulun ja kotien välisissä toiminnoissa ja tapahtumissa. (Vernerinet.net.)

3 KIELIHÄIRIÖN HUOMIOIMINEN MONIASIANTUNTIJUUDESSA

Erityiskoulun moniasiantuntijuus verkostopalaverissa tulee huomioida myös kielihäiriö ja sen asettamat haasteet. Kaikille palaverin osanottajille on pyrittävä takaamaan kielellinen tasa-arvo. Asiantuntijoiden käyttämät ammatilliset termit olisi hyvä muuttaa tai selittää niin, että jokainen osallistuja ymmärtää ne samalla tavalla.

Kielihäiriö on kommunikointiin vaikuttava häiriö, jossa lapsella on vaikeuksia puheen ymmärtämisessä ja/tai tuottamisessa. Kielihäiriö, josta käytetään myös termiä kielellinen erityisvaikeus (specific language impairment, SLI) vaikuttaa monitahoisesti vuorovaikutukseen, osallistumiseen, oppimiseen ja toimintakykyyn, ja se voidaan diagnosoida lapsen täytettyä neljä vuotta. (Asikainen & Riikola 2010.) Kielihäiriö termi kuvaa laajasti kaikkia puhe- ja kielihäiriöitä. Muita käytettyjä termejä ovat muun muassa kielen kehityksen erityisvaikeus, dysfasia, kielen kehityksen

häiriö, kielelliset erityisvaikeudet, erityinen kielihäiriö, puheen ja kielen kehityksen häiriö, puheen ja kielen kehityshäiriöt sekä kielelliset oppimisvaikeudet. (Siiskonen 2010, 35; Ahonen, Korhonen, Korkman, Lyytinen & Riita 2002, 96.)

Kielihäiriön määrittelyssä ja diagnosoinnissa käytetään erilaisia luokituksia ja kriteerejä. Suomessa yleisimmin käytössä ovat WHO:n ICD-10 – tautiluokitusjärjestelmä sekä Rapinin ja Allenin luokitus. (Siiskonen 2010, 36 – 58; Ahonen, Korhonen, Korkman, Lyytinen & Riita 2002, 97 – 107.) Rapin ja Allen jakavat kielihäiriön kuuteen alaryhmään, joita ovat äännejärjestelmän ja lauserakenteiden hallinnan vaikeus (fonologis-syntaktinen häiriö), sanaston ja lauserakenteiden hallinnan vaikeus (leksikaalis-syntaktinen häiriö), puheliikkeiden ohjailuvaikeus (verbaalinen dyspraksia), puheen tunnistamisvaikeus (verbaalis-auditiivinen agnosia), kielen käytön ja merkityssisältöjen hallinnan vaikeus (semanttis-pragmaattinen häiriö) sekä äännejärjestelmän ohjelmoinnin vaikeus (fonologisen ohjelmoinnin häiriö). Nämä jaot helpottavat erittelemään lapsen kielihäiriön ilmenemistä mutta eivät pois sulje, ettei lapsella voisi olla edellä mainittuja häiriöitä useita tai vain joitain osittain. (Siiskonen 2010, 42 – 58; Launonen 2007, 53 – 54; Ahonen, Korhonen, Korkman, Lyytinen & Riita 2002, 106 – 107; Ahonen, Aro & Siiskonen 2001, 25 – 27.)

Kielihäiriö ilmenee eritavoin, yksilöllisesti, eikä yhtä yhteistä aiheuttajaa tai syytä ei kielihäiriön syntyyn pystytä nimeämään. Kielihäiriön on kuitenkin todettu periytyvän, ja sitä esiintyy 30 – 60 % jollakin lähisukulaisella. Usein kielihäiriön aiheuttajana ovat kielenkäsittelyn mekanismeihin liittyvät vaikeudet, jotka periytyvät eritavoin. (Siiskonen 2010, 58 – 59; Ahonen, Aro & Siiskonen 2007, 15; Ahonen, Aro, Ketonen & Siiskonen 2003, 86; Ahonen, Korhonen, Korkman, Lyytinen & Riita 2002, 100.) Tämän vuoksi voi olettaa, että osalla kielihäiriöisen lapsen huoltajista tai sisaruksista on myös yksilöllisesti ilmenevä kielihäiriö. Huoltajan diagnosoitu tai diagnosoimaton kielihäiriö voi vaikeuttaa dialogiin pääsemistä verkostopalaverissa. Sen vuoksi on tärkeää, että opinnäytetyön kyselylomake oli laadittu selkeäksi, jotta huoltajien mahdollinen kielihäiriö tulisi huomioitua.

4 KARTOITUKSEN TARKOITUS, TAVOITE JA KARTOITUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoitus oli kartoittaa kyselylomakkeen avulla huoltajien kokemuksia moniasiantuntijuuden toteutumisesta erityiskoulun verkostopalavereissa.

Moniasiantuntijuuden toteutumista kartoitettiin dialogisuus sekä kasvatuskumppanuus -käsitteiden kautta.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä kokemuksellista tietoa, joka auttaa erityiskoulun henkilökuntaa kehittämään palaverityöskentelyä. Kehittäminen on tärkeää, jotta työntekijät ja huoltajat kohtaisivat verkostopalavereissa tasavertaisina kasvatuskumppaneina. Kyselylomakkeen vastausten avulla saadaan huoltajien kokemuksia verkostopalavereista esiin, jolloin oppilashuollon työntekijät voivat antaa vielä parempaa tukea, ymmärrystä ja tietämystä heille ja kielihäiriöisille lapsille.

Kartoituskysymykset ovat:

- 1. Kokevatko huoltajat että erityiskoulun verkostopalavereissa toteutuu dialogisuus?**
- 2. Kokevatko huoltajat että erityiskoulun verkostopalavereissa toteutuu kasvatuskumppanuus?**
- 3. Kokevatko huoltajat että erityiskoulun verkostopalavereissa toteutuu moniasiantuntijuus?**

5 KARTOITUS

5.1 Kartoitusmenetelmät ja kohdejoukon valinta

Opinnäytetyö perustuu kvalitatiiviselle tutkimusotteelle, johon on yhdistetty kvantitatiivisia menetelmiä. Kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu parhaiten tähän opinnäytetyöhön, koska sen avulla halutaan kuvata todellisuutta ja kokemuksellisuutta, saavuttaa ilmiöiden ymmärrystä sekä analysoida aineistoa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161; Kananen 2008, 24). Kartoituksen kvantitatiivisia menetelmiä ovat kyselylomake ja siinä oleva Likertin asteikko. Myös kyselyn tuloksien osittainen analysointi ja kuvaaminen on tehty kvantitatiivisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 139 – 140). Kyselylomakkeen kysymysten ja Likertin asteikon yhdistämistä nimitetään monimetodi-menetelmäksi. Menetelmä on yksi triangulaation muodoista. Triangulaatiolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmien yhdistämistä. Tällöin saatua tietoa voidaan pitää luotettavampana. (Metsämuuronen 2009, 265 – 266.)

Opinnäytetyö on kartoitus, jonka tarkoituksena on saada selville huoltajien kokemuksia verkostopalavereiden moniasiantuntijuudesta. Kartoittavassa tutkimuksessa pyritään selvittämään erilaisia ilmiöitä, suhtautuen avoimesti vastaan tuleviin asioihin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 138.) Avoin ja vastaajia kunnioittava suhtautuminen on tärkeää tehtäessä kartoitusta huoltajien kokemuksista. On huomioitava, että erityiskoulun verkostopalavereissa käsiteltäviin asioihin voi sisältyä hyvinkin erilaisia tunteita ja kokemuksia.

Aineisto on kerätty postikyselynä kyselylomakkeella. Se soveltuu menetelmällisesti parhaiten tähän opinnäytetyöhön, koska sen etuja haastatteluun verrattuna ovat esimerkiksi vastaajien anonymiteetin säilyminen ja asioiden kysyminen täysin samalla tavalla kaikilta (Jyrinki 1977, 25). Internetin kautta tehtävää kyselyä ei tähän kartoitukseen valittu, koska opinnäytetyön tekijä ja yhteistyökumppani pitivät soveltuvampana paperista kyselylomaketta.

Kohdejoukkona olivat kielihäiriöisen lapsen tai nuoren huoltajat. Vastaaajiksi valikoitui pääosin huoltajia, joilla yhteistyö koulun kanssa on kestänyt enemmän kuin vuoden. Tällöin voidaan olettaa, että erityiskoulun verkostopalavereista on enemmän kokemusta, mikä on kartoituksen kannalta olennaista.

5.2 Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä

Aineiston keräämiseen kyselylomakkeen avulla sisältyy monia etuja. Jyringin (1977, 25) mukaan kyselylomake soveltuu parhaiten aineiston keruuseen kun halutaan kerätä tietoa suurelta joukolta ihmisiä tietyn ajan sisällä. Tällöin vastausprosentin mahdollinen suuruus lisää aineiston luotettavuutta sekä yleistettävyyttä. Vallin (2007, 106) mukaan postikyselyn etuna on myös se että, kaukana asuvien oppilaiden huoltajat pystyvät osallistumaan. Kyselylomakkeella pystytään kysymään myös arkaluonteisia kysymyksiä, joihin vastaajan on helpompi vastata kirjallisesti kuin suullisesti. Näin myös vastaajan anonymiteetti säilyy. (Aaltola & Valli 2007, 106; Jyrinki 1977, 25; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.) Tässä kartoituksessa anonymiteetin säilyminen on myös eettisyyden kannalta tärkeä. Vastaaajien henkilöllisyydet eivät kyselylomakkeesta paljastu missään vaiheessa opinnäytetyön tekijälle.

Kyselylomakkeen käyttöön liittyy myös haittoja, joita ovat esimerkiksi kysymysten väärinymmärtäminen tai erilainen tulkinta. Väärinymmärtäminen on mahdollista saada selville esitestaamalla kyselylomake. Esitestausta ei tässä kartoituksessa ollut mahdollista tehdä aikataulun vuoksi. Postitetussa kyselyssä ei myöskään voida olla täysin varmoja kuka kysymyksiin on vastannut. Haittana on myös vastausten kato, mikä voi johtua pitkästä kysymyslomakkeesta tai kysymysten suuresta määrästä. Kartoituksen kyselylomake postitettiin 60 vastaajalle. Vastauksia tuli 27 kappaletta ja vastausprosentti on tällöin 45, mikä on hyvä määrä luotettavuuden kannalta. (Aaltola & Valli 2007, 106; Jyrinki 1977, 25 – 27; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 195.)

Vastaamista voi kannustaa selkeä ja informatiivinen saatekirje (liite 2), joka on lähetetty kyselylomakkeen mukana. Siinä kerrotaan kohteliaasti ja kunnioittavasti

katoituksen tekijä, tarkoitus ja tavoite sekä annetaan ohjeet kyselylomakkeen palauttamisesta. Saatekirjeessä kerrotaan myös nimettömänä vastaamisesta ja yksityisyyden säilymisestä kaikissa kartoituksen vaiheissa. (Vehkalahti 2008, 47 – 48.)

Kartoituksessa kyselylomakkeen saatekirje on sivun mittainen, selkokielisyyden periaatteita mukaileva ja siinä on huomioitu vastaajan mahdollinen kielihäiriö. Saatekirjeen ja kyselylomakkeen teossa selkokielineen näkökulma on kartoittajan mielestä tärkeä, jotta kaikki vastaajat käsittävät tekstit mahdollisimman samalla tavalla. Selkokielineen teksti on yleiskieltä ymmärrettävämpää ja luettavampaa niin sanastollisesti kuin rakenteellisesti. (Papunet, 2011.)

Kartoitusta laadittaessa on tarkasteltu kyselylomakkeen käytön hyviä ja huonoja puolia aineiston keruu menetelmänä. Opinnäytetyön tekijän mielestä kyselylomake palvelee silti parhaiten tätä opinnäytetyötä.

Kyselylomakkeen laatiminen ja aineiston keruu

Kyselylomakkeen laadinta aloitettiin teoriaosuuden kirjoittamisen jälkeen. Teorian pohjalta syntyivät teemat ja alustavat kartoituskysymykset. Teemoiksi valikoituvat moniasiantuntijuuteen sisältyvät käsitteet: kasvatuskumppanuus ja dialogisuus. Ennen kyselylomakkeen laadintaa opinnäytetyön tekijä perehtyi kyselylomakkeista kertovaan kirjallisuuteen ja internet lähteisiin sekä luki erilaisia ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden tekemiä kysely- ja kyselylomaketutkimuksia. Aineiston keruu menetelmään perehtyminen oli välttämätöntä, jotta pystyi huomaamaan kyselylomakkeiden erilaiset mahdollisuudet ja mallit. Opinnäytetyön tekijä poimi teorian ja sen pääteemojen perusteella listan erilaisia termejä, jotka liittyvät olennaisesti moniasiantuntijuuden toteutumiseen verkostopalaverissa. Termeistä muodostui suuri määrä kysymyslauseita, joita opinnäytetyöntekijä ryhmitteli ja muotoili. Kysymysten termit olivat kirjallisuuden ja ammattilaisten käyttämiä, joten myös ne muutettiin arkikieleen sopivimmiksi sekä lähes selkokielisiksi. Kysymysten ryhmittelyn myötä muotoutui lomakkeen runko, johon kuuluvat vastaajien taustatiedot, verkostopalaveriin liittyvät kysymykset sekä Likertin asteikko.

Koska kyselylomakkeessa ei haluttu monisivuista, oli ratkaistava miten kysymykset voitaisiin tiivistää. Likertin asteikko oli soveltuvin tapa kysyä paljon asioita tiivistetyssä muodossa. Sitä käytetään usein kun halutaan selvittää mielipiteitä ja asenteita. Asteikko sisältää kysymyksen tai väittämän, johon valitaan vastaus yleensä viiden vaihtoehdon joukosta. Toiseen laitaan sijoittuu täysin "samaa mieltä" ja toiseen "täysin erimieltä" vaihtoehdot. Näiden ääripäiden välissä ovat siltä väliltä vaihtoehdot sekä "en osaa sanoa" vaihtoehto. (Aaltola & Valli 2007, 115 – 117.)

Tässä kyselylomakkeessa Likertin asteikon oikealla puolella on lause ja vasemmalla vastausvaihtoehdot 1 Aina – 2 Joskus – 3 Harvoin – 4 Ei koskaan. Asteikosta jätettiin tarkoituksella pois "en osaa sanoa" vaihtoehto, jotta vastaukset sijoittuisivat asteikon laidoille. Koska tällä kyselyllä halutaan saada kokemuksellista tietoa, ei keskimäinen vaihtoehto olisi soveltunut asteikkoon. Oletuksena on, että kokemuksista on vastaajalle jäänyt jokin mielipide, muisto tai tunne.

Kyselylomakkeen muu osuus koostuu kuudesta strukturoidusta ja yhdeksästä puoli strukturoidusta kysymyksestä. Strukturoiduissa kysymyksissä on annettu valmiit vastausvaihtoehdot. Ne helpottavat vastaajaa muistamaan tai ymmärtämään kysymystä. Niitä on myös helpompi vertailla keskenään. Puoli strukturoiduissa kysymyksissä on valmiiden vaihtoehtojen lisäksi annettu avoin vaihtoehto, johon vastaaja voi itse kirjoittaa vastauksen. Kyselylomakkeen avoimien vaihtoehtojen kohtiin on liitetty tarkentava kysymys, Miksi? tai Miten? Tämä siksi että, valitessaan avoimen vaihtoehdon, vastaaja perustelisi tai tarkentaisi vastaustaan ja kertoisi myös mahdollisesti ajatuksiaan ja kehittämisideoita. (Aalto & Valli 2007, 123 – 124; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 199 – 201.)

Kartoituksen kysely toteutettiin 3.5 – 15.5.2011 välisenä aikana. Erityiskoulu postitti kyselylomakkeen ja saatekirjeen, niiden mukana oli myös postimaksettu vastauskuori. Opinnäytetyön tekijä nouti suljetut vastauskuoret erityiskoulusta. Vastaajien henkilöllisyydet pysyivät näin toimittaessa salassa.

5.3 Kartoitustulosten kirjaaminen

Kartoitustulosten analysointi aloitettiin kirjaamalla kyselyn vastaukset kysymys kysymykseltä Excel- taulukkolaskenta ohjelmaan. Analysointi ja tulosten kirjaaminen tehtiin kyselylomakkeen rungon mukaisessa järjestyksessä, johon kuuluvat vastaajien taustatiedot, verkostopalaveriinhin liittyvät kysymykset sekä Likertin asteikko. Taustatietoihin sekä verkostopalaveriinhin liittyvissä strukturoiduissa ja puolistrukturoiduissa kysymyksissä, vastausten analysointi viittaa kartoituksen teoriapohjaan ja on vuorovaikutuksessa sen kanssa.

Puolistrukturoitujen kysymysten avoimet vastaukset analysoitiin induktiivisesti. (Kananen 2008, 20 – 21.) Siinä kysymysten avoimista vastauksista tehtiin kaaviot, jossa sanatarkoista vastauslauseista etsittiin samankaltaisuuksia ryhmittelemällä vastauksia ja nimeämällä ne kuvaavalla termillä tai lauseella. Näin muodostuineita termejä ja lauseita analysoitiin peilaamalla niitä kartoituksen teoriapohjan kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114 – 115.)

Likertin asteikossa numeraaliset vastaukset kirjattiin kyselylomake kerrallaan kartoituksen Likert asteikkopohjaan. Analysoinnissa huomio kiinnittyi eniten ja vähiten rasteja saaneisiin lauseisiin. Kahden vastaajan Likertin asteikossa rasteja oli laitettu kohtien ”aina” ja ”joskus” väliin. Nämä vastaukset laskettiin kuuluvaksi ”joskus” vaihtoehtoon. Kartoituksen tekijä päätyi tähän ratkaisuun, jotta tulosten kirjaaminen ja kuvaaminen olisi koko kartoituksen kannalta selkeämpi. Likertin asteikon lauseet analysoitiin ja tulokset kirjattiin lause kerrallaan, siten että teoriasta johdettujen selkolauseiden kautta palattiin takaisin teoriaan ja sen käsitteisiin. Teoriaa ja Likertin asteikon tuloksia tarkasteltiin lopuksi yhdessä.

5.4 Kartoituksen luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuus

Tässä opinnäytetyössä sen luotettavuutta on pohdittu käsitteiden validius ja reliaabelius kautta. Validiteetilla tarkoitetaan kartoituksen paikkansa pitävyyttä, eli onko kartoitettu sitä mitä pitikin. Reliabiliteetillä tarkoitetaan kyselyn toistettavuutta ja tulosten tarkkuutta. Voisiko kyselyn siis tehdä toinenkin opinnäytetyön tekijä tai tutkija, täysin samanlaisena, saaden samankaltaiset tulokset. Kartoituksen luotettavuutta lisäävänä tekijänä voidaan pitää kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimustyyppin yhdistämistä eli triangulaatiota. Kyselylomakkeessa tiedon keräystekniikoiden yhdistäminen, kyselykaavakkeen ja Likertin asteikon muodossa, lisäävät osaltaan myös kartoituksen luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226 – 228; Kananen 2008, 123.)

Kartoituksen validiteettiin on voinut vaikuttaa kyselylomakkeen testaamattomuus ennen sen postittamista. Yleensä kyselylomake tulisi esitestata, jotta mahdolliset kysymysten tulkinnan erot laatijan ja vastaajien välillä tulisi huomatuksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 191.) Tässä kartoituksessa lomakkeen esitestaus jätettiin tekemättä opinnäytetyön aikataulun vuoksi. Kyselylomakkeen luotettavuutta lisäävänä tekijänä voidaan kuitenkin pitää lomakkeen tarkistuttamista yhteistyötaholla sekä ohjaavalla opettajalla. Myös kartoittajan kiinnostus ja perehdys teoriaan ja kyselylomakkeen laadintaan lisäävät validiutta.

Kartoituksen reliabiliteettia lisäämään kysely tehtiin postikyselynä. Tällöin kartoittaja ei voinut vaikuttaa läsnäolollaan vastauksiin ja kaikki vastaajat saivat kysymykset täysin samanlaisina. Reliabiliteettia lisäsi myös kyselylomakkeen strukturoidut kysymykset. Strukturoidut kysymykset antoivat tarkat vastaukset. Reliabiliteettia heikensivät puolistrukturoidut kysymykset, koska niissä vastausten kirjo oli laajahko. Ne kuitenkin mahdollistivat vastaajien yksilölliset vastaukset. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 191 – 196.)

Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa myös siinä käytetyt lähteet. Tässä

kartoituksessa lähteisiin suhtauduttiin kriittisesti ja valittiin niistä pätevät ja pääosin alle kymmenen vuotta vanhat lähteet. Kartoituksessa on kuitenkin käytetty yhtä yli kymmenen vuotta vanhaa lähdetä (Jyrinki 1977), koska sen käyttö on perustelua tämän kartoituksen kyselylomakkeen kannalta.

Eettisyys

Opinnäytetyön tekijän täytyi pohtia miten työtä voi tehdä, jotta se olisi eettisesti sopivaa niin yhteiskunnan, sosiaalityön, tutkimustyön sekä ammattikorkeakoulujen opinnäytetyön eettisten periaatteiden mukaisesti. Etiikka käsittää oikean ja väärän tarkastelun ja määrittelyn. Voidaan todeta, että etiikka on moraalifilosofiaa, jossa etiikkaa ja moraalialaa tarkastellaan yhdessä (Niemelä 2011, 15.) Opinnäytetyötä tehtäessä oli kirjoittajan myös pyrittävä jatkuvaan eettiseen pohdintaan työn eri vaiheissa. Työn vaiheina voidaan pitää: (1) Aiheen valintaa, joka lisää opinnäytetyön tekijän sekä sosiaalialan ammatillisuuden kehittymistä. (2) Opinnäytetyön toteutusta ja raportointia. (3) Saadun tiedon välittämistä yhteistyökumppaneille, tässä kartoituksessa kyselyn vastaajille ja muille työn lukijoille. (4) Kyselystä saatujen tulosten käsittelyä, analysointia ja säilytystä. (5) Pohdintaa, miten opinnäytetyön julkaisu ja esittäminen voisivat lisätä sosiaalialan ammatillisuutta sekä uusien tutkimusten ja opinnäytetöiden tekemistä. (Pietarinen 2002, 58 – 69.)

Opinnäytetyöstä anottiin 15.2.2010 tutkimuslupa erityiskoulun rehtorilta. Tutkimuslupa sekä salassapitosopimus ovat osa opinnäytetyön etiikkaa. Siinä yhteistyötaho, opinnäytetyön tekijä sekä oppilaitos sitoutuvat noudattamaan tutkimuksellisia eettisiä sääntöjä sekä salassapitolain noudattamista. Kartoituksen eettiset arvot perustuvat myös sosiaalialan ammattietiikkaan. Niistä eniten tässä kartoituksessa vaikuttivat kunnioitus, anonyymiyden säilyminen sekä tasa-arvoisuus. Tasa-arvoisuus pyrittiin työssä toteuttamaan valitsemalla aineistonkeruumenetelmäksi kyselylomake. Kyselyssä jokaisella on mahdollisuus vastata samoihin kysymyksiin, näin esimerkiksi haastattelija ei voi vaikuttaa kysymyksen esittämiseen. Kyselylomakkeen saatekirjeessä vastaajille kerrottiin työn tekijä ja hänen nimensä ja yhteistiedot, opinnäytetyön aihe ja tarkoitus sekä yhteistyötaho. Lisäksi pyydettiin vastaamaan nimettömänä ja kerrottiin miten

anonyymiys säilytetään.

Kartoituksen aineiston keruun ja analysoinnin teki opinnäytetyön tekijä. Aineisto säilytettiin ja hävitettiin oikealla tavalla. Tulokset on kerrottu ja analysoitu rehellisesti, mitään aineistosta salaamatta sekä pyritty kuvaamaan siten että, kartoitus palvelisi jatkossa kyselyn vastaajia, erityiskoulun oppilaita ja kaikkia heidän huoltajiaan sekä erityiskoulun työntekijöitä. Työssä painottuu huoltajien näkökulman esiintuominen. Asiakkaan kuuleminen on opinnäytetyön tekijän mielestä yksi sosiaalialan tärkeimmistä periaatteista.

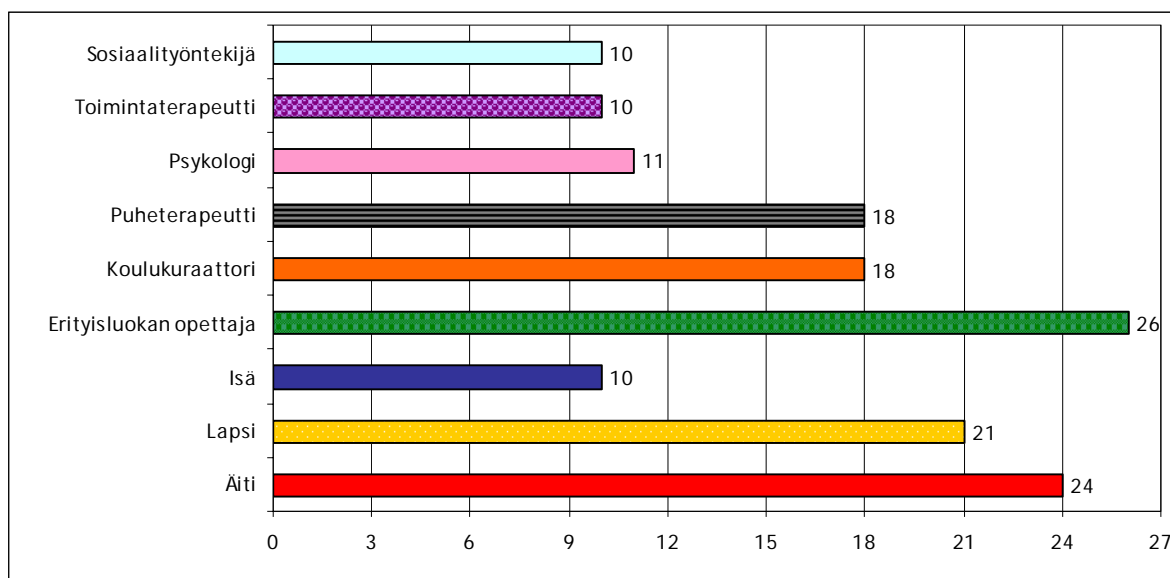
6 KARTOITUSTULOKSET

6.1 Kokemukset erityiskoulun verkostopalavereista

Kyselylomake postitettiin 60 huoltajalle, joista 27 vastasi kyselyyn. Vastaajista suurinosa, 22 oli äitejä. Kyselyyn vastasi myös kaksi sijaisvanhempaa, yksi isä, yksi äiti ja isä yhdessä sekä yksi muu huoltaja. (Liite 2.) Vastaajista 12 oli ollut yhteistyössä erityiskoulun kanssa 1 - 3 vuotta ja kahdeksan vastaajaa 4 - 6 vuotta. 7 - 8 vuotta yhteistyössä olleita oli neljä ja pisimpään 10 -11 vuotta yhteistyössä olleita oli kolme huoltajaa. Lapsen asioista vastaavat pääsääntöisesti äidit 14:n vastaajan kohdalla tai äiti ja isä yhdessä kahdeksan vastaajan kohdalla. Myös sijaisvanhemmista kolme ja isistä kaksi toimivat lapsen asioista vastaavina. Kyselyyn vastanneiden huolettavista, yhdellä lapsella on sisarus samassa koulussa. Kysyttäessä vastaajien vuorovaikutustilanteissa toimimisesta yleisesti, 17 koki vuorovaikutuksen olevan heille luontevaa ja hakeutuvansa mielellään ihmisten pariin. Tuttujen ihmisten kanssa vuorovaikutuksen luontevammaksi koki kymmenen vastaajaa.

Kyselylomakkeen tulosten mukaan kaikki vastaajista ovat olleet mukana HOJKS – palaverissa. Kuntoutussuunnitelmapalaverissa oli ollut mukana 16 ja palvelu/asiakassuunnitelmapalaverissa 11 vastaajista. Kohtaan muu palaveri, vastasi 4 huoltajaa. Muita palavereita ovat esimerkiksi lääkärin kanssa pidettävä

palaveri, psykologin ja toimintaterapeutin yhteinen palaveri tai lapsen kouluajan ulkopuoliseen vapaa-aikaan liittyvät palaverit. Palaverien koko määrittyy sen luonteen mukaan. Yleisimmin palavereissa oli ollut mukana 2 – 5 ihmistä 12 sekä 5 – 8 ihmistä 11. Vastaajista yksi oli ollut mukana palaverissa jossa oli ollut paikalla 8 – 12 ihmistä. Kaksi huoltajista määritteli paikalla olleiden määrän 2 – 8 ja yksi huoltajista 5 – 12.

KUVIO 1. Tyypillinen verkostopalaveri

KUVIOSSA 1. on esitetty tyypillinen verkostopalaverien kokoonpano. Tyypillisessä verkostopalaverissa oli ollut mukana äiti, lapsi ja isä. Erityiskouluun työntekijöistä ja muista ammattilaisista oli yleisimmin ollut mukana erityisluokan opettaja, koulukuraattori, puheterapeutti, psykologi, toimintaterapeutti sekä sosiaalityöntekijä. Liitteessä 4. on koonti kaikista vastaajien palavereissa paikalla olleista.

Kysymyksessä 9. kysyttiin huoltajilta, ovatko he saaneet ennen palaveria tietoa käsiteltävistä asioista. Suurinosa 21 huoltajaa oli saanut tietoa ennakkoon. Jos tietoa ei ollut saanut ennakkoon, kymmenen huoltajaa tahtoi saada sitä ennen palaveria. Heistä kuusi vastasi, että ennakkotieto olisi tärkeää, jotta osaisi valmistautua palaveriin ja tehdä kysymyksiä jo ennakolta. Yksi vastanneista ei kokenut tarvitsevänsä ennakkotietoa käsiteltävistä asioista, jos kyseessä olisi HOJKS – palaveri.

Jos huoltaja ei ollut päässyt osallistumaan palaveriin, seitsemän kohdalla palaveri oli pidetty siitä huolimatta ja 17 huoltajan kohdalla se oli peruttu. Yhden huoltajan kohdalla palaveri oli siirretty toiselle kerralle ja kaksi huoltajista oli aina päässyt osallistumaan palaveriin. Jos huoltaja ei ollut päässyt osallistumaan palaveriin, 11 heistä oli saanut jälkeensä tiedon käsitellyistä asioista. Heistä kahdeksan vastasi, että tieto oli saatu kirjallisesti, suullisesti tai toinen huoltajista oli päässyt palaveriin paikalle. Palaverissa käsitellyistä asioista tietoa ei ollut saanut kaksi huoltajaa. Heistä toisen mukaan pulmapalavereja lapsen asioista oli pidetty, ilmoittamatta niistä lainkaan huoltajille.

23 huoltajan kokemana verkostopalaverien päätöksen syntyvät yhdessä, ammattilaisten kanssa keskustellen. Kolmen huoltajan kohdalla ammattilaiset rohkaisevat ja neuvovat heitä ja lopulta he tekevät itse päätökset. Vain yksi huoltajista koki ammattilaisten tekevän päätökset.

Kysymyksellä 14. pyrittiin saamaan vastaajat pohtimaan omaa asiantuntijuuttaan lapsen asioissa. Asiantuntijuutta koki 22 vastaajista ja heistä 19 kirjoitti asiantuntijuuden tulevan lapsen tuntemisesta. He kirjoittivat tuntevansa lapsen tarpeet ja arjessa tapahtuvat erilaiset asiat huoltajana hyvin. Asiantuntijuutta on myös neuvon kysyminen tarpeen tullen. Vastaajista viisi ei kokenut asiantuntijuutta vastattaessa kyselyyn ja heistä neljä kirjoitti sen johtuvan esimerkiksi epävarmuudesta ja tunteesta että asiantuntemus lapsen asioissa ei riitä. Huoltajat kokivat myös, etteivät voi vaikuttaa lapsen asioihin riittävästi koulussa. Huoltajina he haluaisivat antaa enemmän tietoutta lapsen arkielämästä koululle ja siten vaikuttaa koulussa tehtäviin lasta koskeviin päätöksiin enemmän.

Kohdassa 15. kysyttiin onko palaverit yleensä vastanneet huoltajien odotuksia. Vastaajista 23 oli sitä mieltä, että palaverit ovat odotuksen mukaisia. Heistä neljä tarkensi vastaustaan lisäten että, verkostopalavereista saa tietoa, opastusta ja laajemman näkökulman asioihin. Lisäksi ne toimivat voimaannuttavina ja lapsen edun aina huomioivana tiimityöskentelyn muotoina. Yksi huoltaja koki kuitenkin, että palavereissa opettaja ei huomioi riittävästi erilaisuutta. Neljän huoltajan mielestä palaverit eivät olleet vastanneet odotuksia. Tähän johtavia syitä ovat olleet esimerkiksi tulkin puuttuminen lapselta tai tunne siitä, että päätökset oli tehty jo

etukäteen. Lisäksi käsiteltyjä asioita ei ollut kirjattu muistiin tai huoltajat kokivat, ettei heitä kuunneltu, jolloin sovitut asiat eivät olleet toteutuneet.

6.2 Dialogisuus ja kasvatuskumppanuus verkostopalavereissa

Kyselylomakkeen viimeisen sivun Likertin asteikolla kerättiin tietoa huoltajilta, dialogisuuden ja kasvatuskumppanuuden kokemisesta. Likertin asteikkoon vastasi 26 huoltajaa. Voidaan olettaa, että yksi 27 huoltajasta ei ole huomannut kyselyn viimeistä sivua. Likertin asteikon vastausvaihtoehtoihin: Aina – Joskus – Harvoin oli vastattu, kun taas vaihtoehtoon -Ei koskaan, ei tullut lainkaan rasteja. Likertin asteikko on tulosten tarkastelun vuoksi jaettu kahteen taulukkon. TAULUKOSSA 1. ovat ensimmäiset seitsemän lausetta. Lauseet kuvaavat vastaajien kokemuksia siitä, kuinka heidät on kohdattu ja huomioitu kasvatuskumppanuuden ja dialogisuuden kautta verkostopalavereissa.

TAULUKKO 1. Likertin asteikko, kasvatuskumppanuus ja dialogisuus huoltajien kokemana.

	Ei			
	Aina	Joskus	Harvoin	koskaan
1. Minua kuunnellaan.	23	2	1	0
2. Minua kunnioitetaan.	19	5	2	0
3. Voin luottaa palaverissa oleviin ihmisiin ja heidän sanomisiinsa.	20	5	1	0
4. Minun on helppo osallistua keskusteluun.	22	3	1	0
5. Koen olevani tasavertainen muiden kanssa.	14	9	3	0
6. Saan tukea kasvattajana.	16	6	4	0
7. Minun mielipiteistäni ollaan kiinnostuneita.	22	1	3	0

TAULUKOSSA 1. kasvatuskumppanuutta rakentavia käsitteitä: kuuleminen, kunnioitus, luottamus, vuorovaikutus ja tuen saaminen kysytään lauseissa 1., 2., 3., 4. ja 6. Lauseet tulevat opinnäytetyön kappaleesta 2.4 kasvatuskumppanuus. Dialogisuudesta nousevat käsitteet kuuleminen, kunnioitus, vuorovaikutus, tasavertaisuus sekä kiinnostuneisuus ovat lauseissa 1., 2., 4., 5. ja 7. Dialogisuuden käsitteet löytyvät kappaleesta 2.3 dialogisuus.

Suurinosa 23 vastaajista koki tulleen aina kuulluksi. Kaksi vastaajaa koki tulleen kuulluksi joskus ja yksi harvoin. Lauseissa 2. ja 3. kokemukset **kunnioituksesta** ja **luottamuksesta** palaverissa olivat tuloksiltaan samansuuntaisia. Niissä vastaajista 19 ja 20 kokivat, että heitä kunnioitetaan palaverissa aina ja he voivat luottaa aina palaverissa oleviin ihmisiin. Kunnioitusta ja luottamusta koki joskus viisi vastaajista ja harvoin kaksi ja yksi. Lauseessa 4. 22 vastaajista koki **vuorovaikutuksen** helpoksi aina, kolme vastaajista joskus ja yksi harvoin.

Lauseessa 5. kysyttäessä vastaajilta kokevatko he itsensä tasavertaiseksi palaverissa, vain 14 koki olleensa palaverissa aina **tasavertainen** muiden kanssa. Yhdeksän koki itsensä tasavertaiseksi joskus ja kolme harvoin. Myös lauseessa 6. oli vastauksissa hajontaa. 16 vastaajaa koki saavansa **tukea kasvattajana** aina, kuusi joskus ja neljä vastaajista koki saavansa tukea vain harvoin. Lauseessa 7. vastaajat kokivat pääosin 22, että heidän mielipiteistään ollaan **kiinnostuneita** aina, yksi vastaajista joskus ja kolme harvoin.

TAULUKOSSA 2. sivulla 26, ovat asteikon loput lauseet, joissa lauseet painottuvat pääosin dialogisuuden kokemiseen ja osittain kasvatuskumppanuuteen. Dialogisuus ja kasvatuskumppanuus ovat kartoituksen teorian mukaan käsitteiltä ja merkityksiltään yhteen kietoutuvia moniasiantuntijuutta rakentavia kokonaisuuksia.

TAULUKKO 2. Likertin asteikko, kasvatuskumppanuus ja dialogisuus huoltajien kokemana.

	Ei			
	Aina	Joskus	Harvoin	koskaan
8. Palavereissa ollaan rehellisiä.	22	3	1	0
9. Mielestäni kaikki ottavat yhdessä vastuuta.	19	6	1	0
10. Palaverit ovat kiireettömiä.	17	8	1	0
11. Palavereissa pyritään yhteiseen päämäärään.	23	2	1	0
12. Mielestäni asioihin suhtaudutaan joustavasti.	22	3	1	0
13. Mielestäni palavereissa on avoin ilmapiiri.	21	2	3	0
14. Mielestäni asiantuntijoiden ammatilliset roolit ovat selkeät palavereissa.	17	7	2	0

TAULUKON 2. lauseet rakentuvat lähes kokonaan dialogisuuden käsitte pohjalta. Lauseen 8. rehellisyys käsite tulee sekä kasvatuskumppanuudesta että dialogisuudesta. Käsitteet vastuullisuus, kiireettömyys, yhteinen päämäärä, joustavuus sekä avoimuus tulevat dialogisuuden teoriapohjasta. Lauseessa 8. kysyttiin vastaajilta, kokevatko he että palavereissa ollaan rehellisiä. Valtaosa 22 vastaajista koki että palavereissa ollaan rehellisiä aina, kolme joskus ja yksi harvoin. Hajontaa vastauksissa oli lauseessa 9. 19 vastaajan mukaan yhdessä vastuuta otetaan aina, kuuden vastaajan mukaan joskus ja yhden mukaan harvoin. Palavaverien kiireettömyyttä kysyttäessä 19 vastaajaa piti niitä aina kiireettöminä, kahdeksan joskus ja yksi vain harvoin kiireettöminä tilaisuuksina.

Lauseissa 11. ja 12. vastaukset olivat melko samansuuntaisia. Yhteiseen päämäärään pyrkiminen ja joustavuus tapahtuivat palavereissa 23 ja 22 vastaajan mielestä aina. Avoimena palaverien ilmapiiriä aina piti 21 vastaajaa. Kohtaan joskus vastasi kaksi ja kolme vastaajista koki ilmapiirin avoimeksi vain harvoin. Lauseessa 14. asiantuntijoiden roolien selkeyttä kysyttäessä, aina selkeiksi ne kokivat 17 vastaajaa, 17 joskus ja kaksi vastaajaa harvoin selkeiksi.

6.3 Kokemukset moniasiantuntijuudesta

Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää huoltajien kokemuksia moniasiantuntijuuden toteutumisesta erityiskoulun verkostopalavereissa. Kartoitukseen vastasivat pääosin äidit. Suurinosa heistä on ollut yhteistyössä erityiskoulun kanssa 1 - 3 vuotta. Pääsääntöisesti lapsen asioista vastaavat äidit tai äiti ja isä yhdessä.

Vastaajista suurin osa koki arjen vuorovaikutustilanteet luonteviksi heille. Vuorovaikutustilanteista vastaajilta kysyttiin, jotta saataisiin kuva siitä, miten vastaajat kokevat arjessa vuorovaikutuksen. Jos vuorovaikutus olisi ollut useimman vastaajan mielestä hankalaa ja negatiivista, olisi se oletettavasti vaikuttanut myös heidän tapaansa suhtautua, kokea ja toimia erityiskoulun verkostopalavereissa. Arkuus ja ihmisten välttely voisi heijastua palavereissa moniasiantuntijuuden toteutumiseen. Silloin huoltajan ääni ja kokemus lapsestaan ei oletetusti tulisi niin hyvin esiin päätöksissä, verraten koulun asiantuntijoihin ja ammattilaisiin, joille vuorovaikutustilanteet ovat päivittäisiä. Tällöin myös koulun työntekijöiden olisi hyvä huomioida huoltajien arkuus ja vuorovaikutustilanteissa toimimisen haasteet.

Verkostopalavereja käsittelevistä kysymyksistä selvisi, että kaikki vastaajat olivat olleet HOJKS – palavereissa mukana. Vastaus oli odotettavissa, koska jokaiselle erityiskoulun oppilaalle tehdään henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (L 21.8.1998/628 17 §). Iso osa vastaajista 59 % oli ollut mukana myös lapsen kuntoutussuunnitelmapalaverissa. Myös palvelu / asiakassuunnitelmapalaverissa paikalla olleita oli 41 % vastaajista. Vastaajien enemmistön mukaan, palavereissa paikalla olleiden ihmisten määrä vaihteli 2 – 8 välillä. Tyypillinen verkostopalaveri on koottu huoltajien vastausten enemmistön mukaan opinnäytetyön KUVIOSSA 1. sivulla 22. On otettava huomioon, että oppilaasta ja käsiteltävistä asioista riippuen, palaverien sisältö voi vaihdella hyvinkin yksilöllisesti, ja näin ollen palaverien kokoonpano voi vaihdella.

Ennakkoon tietoa palavereissa käsiteltävistä asioista oli saanut enemmistö vastaajista 78 %. Opinnäytetyön sivulla 9. kirjoitetaan dialogisista verkostopalaveista. Niissä tiedon saaminen ennakkoon on hyvin merkittävää, jotta

osallistujat saavat samanlaista ja ajankohtaista tietoa. Näin vältetään vääriltä tiedoilta ja käsiteltävät asiat etenevät nopeammin. Tätä teoriaan tukee huoltajien vastaukset kysymyksessä 10. Siinä kysyttiin, haluaisivatko vastaajat jatkossa tietoa ennakkoon, jos he sitä eivät olleet aiemmin saaneet. Vastaajista kaikki, yhtä lukuunottamatta, haluaisivat tulevaisuudessa tietoa ennakkoon, jotta he voisivat tehdä ennakkokysymyksiä ja valmistautua palaveriin. Palaverien sisällöstä ennakkoon tiedottamista tulisi pyrkiä lisäämään ja kiinnittämään huomiota sen tärkeyteen, palaverien onnistumisen ja moniasiantuntijuuden toteutumisen kannalta.

Kuten aiemmin opinnäytetyön teoriaosuudessa sivulla 9. kirjoitettiin, verkostopalaverien onnistumisen kannalta olisi Reijosen (2005, 84) mukaan tärkeää, että asianomaiset olisivat palavereissa paikalla. Kyselyyn vastanneista 7 vastaajan kohdalla palaveri oli pidetty ilman heitä, mikä on 26 % vastanneista. Tällöin voidaan olettaa, että huoltajat eivät ole päässeet vaikuttamaan palavereissa käsiteltyihin asioihin riittävässä määrin, jolloin myöskään moniasiantuntijuus ei ole voinut toteutua täysin. (Reijonen 2005, 84.) Täytyy myös huomioda, että erityiskoulussa pidetään useita palavereja viikoittain, jolloin aikatauluja ei aina voida sovittaa yhteen kaikkien osapuolten kohdalla. Siksi huoltajien kannalta olisikin tärkeää saada jälkeinpäin tieto palavereissa käsitellyistä asioista. Vastaajista 41 % oli saanut tiedon jälkeinpäin kirjallisesti, suullisesti tai toisen huoltajan kertomana, kun taas 2 vastaajista ei ollut saanut jälkikäteen lainkaan tietoa. Heidän kohdallaan dialogisuus, kasvatuskumppanuus eikä moniasiantuntijuus ole voinut oletettavasti kyseisillä kerroilla toteutua. Kasvatuskumppanuuden periaatteita tulisi pyrkiä noudattamaan kaikkien erityiskoulun oppilaiden huoltajien kanssa tasavertaisesti.

Moniasiantuntijuutta kysyttiin myös huoltajilta kyselylomakkeen kysymyksillä 13. ja 14. Kysymyksessä 13. palavereissa päätöksen tekemistä, kysyttiin Kaarina Mönkkösen (2002, 63) moniasiantuntija verkostojen määritelmää mukaillen. Määritelmät muokattiin vastaajille kuvailevampiin väittämiin. Monitoimijainen dialoginen verkostotyö muutettiin väittämäksi *-Keskustelen ammattilaisten kanssa ja teen ammattilaisten kanssa yhdessä päätökset*. Tähän väittämään vastasi suurinosa huoltajista 85 %. Asiakkaita osallistava yhteistyökokous muutettiin väittämäksi *-Ammattilaiset neuvovat ja rohkaisevat minua päätöksen teossa ja teen*

sen lopulta itse. Tähän väittämään vastasi 11 % vastaajista. Vain yksi vastanneista oli väittämän *-Ammattilaiset tekevät päätökset* kannalla, mikä muokattiin asiantuntija keskeisyydestä. (Kokko 2006, 19.) Ei voida sanoa mikä väittämistä olisi paras koska palaveissa asiat käsitellään yksilötasolla. Dialogisuus, kasvatuskumppanuus ja moniasiantuntijuus toteutuvat kuitenkin eniten kun palavereissa keskustellaan ja tehdään yhdessä päätöksiä. Tätä kuvastaa myös kysymyksen 14. vastaukset, joissa asiantuntijuutta lapsensa asioissa koki 81 % vastaajista, mikä kertoo huoltajien varmuudesta ja vahvuuksista toimia asiantuntijana lapsen asioissa.

Likertin asteikon tarkoituksena oli saada vastaajat arvioimaan verkostopalaveri kokemuksiin hieman syvällisemmin. Tuloksien mukaan kasvatuskumppanuuden rakentumisen periaatteet ovat suurimmalta osalta vastaajista toteutuneet *aina*, kohdissa kuuntelu, vuorovaikutus ja kiinnostuneisuus. Vastaajien kokemus *aina* kuulluksi tulemisesta on hyvin rohkaiseva ja merkittävä tulos, koska kasvatuskumppanuus ja dialogisuus rakentuvat toisen ihmisen kuulemisesta. Myös kunnioitus ja luottamus toteutuvat lähestulkoon *aina* verkostopalavereissa. Huomattakoon kuitenkin, että kunnioitus ja luottamus kohtiin, oli myös viisi vastaajaa merkinnyt vastauksensa kohtaan *joskus*.

Tasavertaisuuden ja tuen saannin kohdalla vastaukset sijoittuivat *aina*, *joskus* ja *harvoin* kohtiin, mikä kertoo vastaajien erilaisista kokemuksista. Tasavertaisuutta vastaajista oli kokenut *aina* hieman yli puolet, *joskus* yhdeksän ja *harvoin* kolme vastaajista. Tasavertaisuuden vaihtelevat kokemukset voivat johtua verkostopalaverien erilaisista kokoonpanoista tai palaverityypeistä. Erilaisessa palaveri kokoonpanossa voi moniasiantuntijuus ja kasvatuskumppanuus toteutua eriasteisesti, johtaen erilaisiin tasavertaisuuden kokemuksiin vastaajilla. Vastaajista jopa neljä oli sitä mieltä, että he saavat tukea kasvattajana vain *harvoin*. Luku on koko Likertin asteikon *harvoin* kohdista suurin, jolloin siihen tulisi kiinnittää huomiota. Kasvatuksellisen tuen saannin kokemus huoltajilla, on yksi kasvatuskumppanuuden tärkeimmistä tavoitteista (Määttä 2001, 100 – 101). Lähes kaikki vastaajista koki rehellisyyden, yhteisen päämäärän ja joustavuuden *aina* toteutuvan verkostopalavereissa. Rehellisyyden kokeminen on erittäin tärkeä seikka, kun käsitellään lapsen ja perheen asioita. Ilman rehellisyyden kokemusta, ei

voisi syntyä myöskään luottamusta huoltajien ja työntekijöiden välille. Myös dialogisuus ja kasvatuskumppanuus perustuvat luottamuksellisuuteen. Likertin asteikossa hajontaa oli vastuullisuudessa, kiireettömyydessä ja ammattilaisten selkeissä rooleissa. Näissä kohdissa hajonta sijoittui pääosin *aina* ja *harvoin* vastauksiin. Eniten hajontaa oli kuitenkin kiireettömyyden kokemisessa. Kiireinen ilmapiiri voi syntyä jos palaveriin ole varattu tarpeeksi aikaa. Usein palaverit voivat myös venyä kestoiltaan esimerkiksi usean asian samanaikaisen käsittelyn vuoksi. Kun yksi palaveri venyy, voi se vaikuttaa myös seuraavan palaverin aikatauluun. Tällaisiin asioihin voi olla vaikea vaikuttaa, muutoin kuin pysymällä aikataulussa ja varaamalla tarpeeksi aikaa. Kiireetön ilmapiiri luo hyvän perustan moniasiantuntijaiselle ja dialogiselle verkostopalaverille, jossa jokaisen osanottaja tulee kuulluksi (Haarakangas 2008, 35 – 36).

6.4 Kartoituksen vastauksista nousseet kehittämisideat

Kartoituksen tavoitteena oli kerätä huoltajilta kokemuksellista tietoa, joka auttaa erityiskoulun henkilökuntaa kehittämään palaverityöskentelyä. Kyselylomakkeen vastauksissa ei ollut suoria kehittämisideoita. Kehittämisideat ja tarpeet nousivat vastausten analysoinnista huoltajien kokemusten kautta. Vaikka opinnäytetyöntekijä on analysoinnissa toiminut mahdollisimman neutraalisti ja puolueettomasti, on silti huomioitava opinnäytetyöntekijän analysoinnin ja päätelmien vaikutus tuloksiin. Kehittämisideat jakautuvat palavereista tiedottamiseen ja toteuttamiseen.

Palavereista tiedottaminen

Huoltajien kokemusten mukaan palavereista tulisi antaa ennakkotietoa tasavertaisesti kaikille. Eräät huoltajista kirjoittivat miksi ennakkotieto olisi tärkeää:

”Jos tietäisi, ketä tulee olemaan paikalla, voisi valmistautua. Samoin palaverin tarkoitus ja tavoite auttaisi valmistautumaan.”

”koska pystyy miettimään kysymyksiä valmiiksi, asioista mitkä askarruttaa.”

Edellä mainituissa vastauksissa kiteytyivät pääosin kaikki ennakkotietouteen liittyneet vastaukset. Vastaukset perustelevat samalla ennakkotietouden tarpeellisuuden palaverien kannalta. Ennakkotiedotteen voisi lähettää jokaiselle huoltajalle samalla tavalla. Lyhyt ja ytimekäs kuvaus palaverissa käsiteltävistä asioista ja mahdollisesti paikalla olevista ihmisistä, lähetettäisiin kirjeitse huoltajille esimerkiksi viikkoa ennen palaveria.

Jos huoltaja ei pääsisi palaveriin, olisi tasavertaisuuden nimissä hänelle lähetettävä esimerkiksi muistio palaverin asioista. Myös jälkeinpäin tiedottaminen voisi toimia kirjeen muodossa parhaiten. Muistion saaminen lisäisi huoltajan osallisuuden kokemusta. Osallisuutta, dialogisuutta ja moniasiantuntijuutta lisäisi myös se, että palaverissa olisi aina läsnä asianomaiset henkilöt. Seitsemän vastaajan kohdalla palaveri oli pidetty, vaikka he eivät olleet paikalla. Tässä voisi toimia sääntö, että palaveria ei pidetä jos asianomaiset eivät ole paikalla. Kuitenkin äkillisiä peruutuksia voi tulla, joten voisi olla yhteisenä linjauksena, että kaikki palaveriin osallistujat saavat ajoissa tiedon palaverista. Vastaavasti jos aika ei sopisi, ilmoittaisi asianomainen siitä erityiskoululle ajoissa. Kaikkia osallistujia sitoisi samat säännöt.

Moniasiantuntijaiset palaverit

Palaverien tulisi olla tasavertaisia toimintatavoiltaan. Luottamuksen ja kunnioituksen kokeminen tulisi taata jokaiselle huoltajalle. On kuitenkin huomioitava, että luottamus ja kunnioitus rakentuvat hyvin yksilöllisesti jokaisen huoltajan ja palaverin kohdalla. Luottamusta ja kunnioitusta voisi lisätä esimerkiksi palaverien kiireettömällä ilmapiirillä. Kiireettömyys oli myös yksi palaverien kehittämistarpeista nousseista seikoista. Palaverien kiireettömyyttä voisi lisätä varaamalla niihin riittävästi aikaa, noudattamalla aikatauluja, valmistelemalla palaverit etukäteen, vastuuttamalla kaikkia saapumaan ajoissa paikalle sekä ottamalla sopivasti käsiteltäviä asioita palaveria kohden.

Kehitettävänä asiana nousi myös kasvatuksellisen tuen antaminen huoltajille. Osa huoltajista koki, ettei saanut tukea kasvattaja kuin joskus tai harvoin.

Kasvatuksellisen tuen antaminen voi olla palaverien aikataulun vuoksi haasteellista

toteuttaa. Tuen saamisen kokemus voisi lisääntyä jos tukea annettaisiin mahdollisesti jokaisessa palaverissa ja mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaan erikseen. Erityiskoulun haasteena onkin antaa tukea yksilöllisesti ja erilaisista tarpeista lähtien, erilaisille kasvattajille, huoltajille ja perheille.

7 POHDINTA

7.1 Moniasiantuntijuuden toteutuminen

Opinnäytetyön tarkoituksena ja tavoitteena oli kartoittaa ja saada huoltajilta kokemuksellista tietoa moniasiantuntijuuden toteutumisesta erityiskoulun verkostopalavereissa. Tarkoitukseen ja tavoitteeseen päästiin laatimalla selkeä ja kartoituskysymysten mukaan suunniteltu kyselylomake, joka postitettiin 60 erityiskoulussa oppilaana olevan lapsen huoltajalle. Kyselyyn vastasi 27 huoltajaa, mikä on hyvä määrä kartoituksen tulosten tarkastelun ja luotettavuuden kannalta. On kuitenkin huomioitava, että aineisto ei kata kaikkia erityiskoulun lasten huoltajia ja on näin ollen suuntaa-antava ja kokemuksia kartoittava.

Kyselylomakkeiden tuloksista saatiin vastaukset teorialietouden pohjalta nousseisiin kartoituskysymyksiin, joilla haettiin vastauksia huoltajien kokemuksiin dialogisuuden, kasvatuskumppanuuden ja moniasiantuntijuuden toteutumisesta sekä yleisesti palavereista. Huoltajat kokivat, että dialogisuus toteutuu pääosin aina kuulemisen, vuorovaikutuksen, kiinnostuneisuuden, yhteiseen päämäärään pyrkimisen, joustavuuden sekä avoimuuden kohdilla. Dialogisuus ei täysin toteudu kunnioituksen, tasavertaisuuden, vastuullisuuden sekä kiireettömyyden osilta. Tärkeänä dialogisuuden toteutumiseen vaikuttavana tekijänä nousi esiin läsnäolon merkitys palavereissa. Dialogisuus ei toteudu jos asianomainen ei ole läsnä palavereissa. Dialogisuutta lisäisi kunnioituksen ja tasavertaisuuden kokeminen palavereissa, koska mielestäni ne kuuluvat olennaisesti yhteen. Myös ennakkotiedon antaminen sekä palavereista jälkikäteen tiedottaminen, voisi lisätä huoltajien dialogisuuden kokemuksia.

Kasvatuskumppanuus toteutui huoltajien kokemana pääosin aina kuulemisen ja vuorovaikutuksen kohdilta. Kasvatuskumppanuudessa kehittämistä vaativat eniten kunnioitus, luottamus sekä eniten hajontaan kokemuksissa ollut, kasvatuksellisen tuen saaminen. Kasvatuskumppanuudessa tärkeinä kohtina ovat kasvatuksellisen tuen antaminen ja saaminen. Niitä tulisikin kehittää jatkossa, jotta kaikki kokisivat tasavertaisesti saavansa tukea kasvattajana. Erityiskoulun verkostopalavereissa

toteutuu huoltajien kokemusten mukaan pääosin moniasiantuntijuus, joka koostuu dialogisuudesta ja kasvatuskumppanuudesta, asiakaslähtöisyydestä, vuorovaikutustaidoista sekä tiedon tarkastelusta ja sen yhteen kokoamisesta. Moniasiantuntijuutta palaverissa on yhteinen päätöksen tekeminen, joka on monitoimijasta dialogista verkostotyötä. Lisäksi suurinosa huoltajista koki olevansa asiantuntija lapsen asioissa, joka vahvistaa myös moniasiantuntijuutta ja sen kokemista palaverissa. Verkstopalaverit ovat kokonaisuutena vastanneet pääosin huoltajien odotuksia ja toimivat huoltajia voimaannuttavana työmuotona.

Kartoitukseni tulokset ovat samansuuntaisia jodannossa mainitsemani Minna Mäkelän Pro – gradu tutkielman kanssa. Moniasiantuntijuus voi huoltajien kokemana toteutua jos palaverit ovat tasa-arvoisia ja heille on annettu ennakkotietoa asioista. Tutkimustulosten vastaavuutta olivat myös osallisuuden kokemukset ja kuulluksi tuleminen, jotka yhdessä voimaannuttavat huoltajia. (Mäkelä 2009.)

Kyselylomake toimi tässä kartoituksessa aineistonkeruumenetelmänä hyvin ja sen avulla saatiin vastaukset kartoituskysymyksiin. Kyselylomakkeen avulla saatiin kerättyä huoltajilta kokemuksellista tietoa, joka auttaa erityiskoulun henkilökuntaa ymmärtämään huoltajia paremmin ja sitä kautta kehittämään palaverikäytäntöjä. Yhteisen ymmärryksen lisääntymisen myötä, kynnys toteuttaa verkstopalavereja yhä moniasiantuntijaisemmin voi mielestäni madaltua.

7.2 Jatkotutkimusideat

Kartoituksen kyselyn voisi uusida muutaman vuoden kulutta samaisessa erityiskoulussa, jotta koulu saisi tietoa, miten moniasiantuntijuus ja palaverit toimivat huoltajien kokemana ja onko tapahtunut muutosta edelliseen kyselyyn verraten. Kyselylomaketta voisi kuitenkin jatkossa kehittää lisäämällä loppuun kohdan, jossa vastaaja voisi vapaasti kommentoida kyselyä, lisätä omia kehittämisideoitaan tai antaa yleisesti palautetta erityiskoulun verkstopalavereista. Tämän kartoituksen olisi voinut toteuttaa myös haastattelemalla huoltajia, käyttäen samaa kyselomaketta haastattelun runkona. Tällöin huoltajien vastauksista olisi voinut

saada vieläkin enemmän kokemuksia ja kehittämisideoita esiin. Haastattelussa on myös hyvät ja huonot puolensa. Osa huoltajista saattaisi kokea kysymykset liian henkilökohtaisina ja näin ollen haluta olla vastaamatta, osa taas voisi kokea kysymykset kanavana jakaa kokemuksia ja näin ollen saada äänensä kuuluviin.

Jatkotutkimusideoina nousi esiin osalle huoltajista tehtävät haastattelut tai erityiskoululla pidettävä moniasiantuntijuudesta kertova ja sitä lisäävä moniasiantuntijuuspäivä. Päivän voisi toteuttaa ja suunnitella esimerkiksi ammattikorkeakoulun opiskelijat, jotka olisivat perehtyneet erityiskoulun verkostopalaverikäytänteisiin, moniammatillisuuteen ja moniasiantuntijuuteen sekä niiden eroihin. Päivän teemana olisi moniasiantuntijuus ja paikalla olisi erityiskoulun moniammatillinen työryhmä, huoltajia sekä ammattikorkeakoulun opiskelijat. Erilaisten moniasiantuntijuuteen liittyvien teemojen kuten dialogisuuden ja kasvatuskumppanuuden kautta päivä rakentuisi keskustelufoorumien tavoin. Tämän kartoituksen tuloksista nousseita kehittämisen kohtia voisi hyödyntää keskustelujen aloituksissa. Opiskelijat kirjaisivat ja kokoaisivat ylös keskustelujen ydinkohdat sekä erilaiset kehittämistarpeet ja ajatukset, sekä päivän päätteeksi antaisivat loppuyhteenvedon kaikille paikalla olleille.

7.3 Kartoituksen tekeminen prosessinomaisena oppimiskokemuksena

Opinnäytetyön tekeminen oli minulle haastava ja opettava prosessi. Jo kartoituksen alussa huomasin, kuinka työn tekeminen yksin lisää opinnäytetyön haasteellisuutta. Silloin ei voi keskustella työn valinnoista muiden kanssa, saaden näin varmuutta kirjoittamiseen ja valintoihin. Toisaalta, koska olen perheellinen, pystyin tekemään kartoitusta milloin aikataulullisesti se minulle parhaiten soveltui.

Opinnäytetyössä haasteellista minulle olivat aiheen ja keskeisen teoriataustan rajaaminen sopivaksi juuri tähän kartoitukseen. Kirjallisuudesta löytyi useita erilaisia lähteitä liittyen dialogisuuteen, kasvatuskumppanuuteen ja moniammatillisuuteen. Kirjallisuudesta oli vaikea löytää moniasiantuntijuutta käsitteleviä lähteitä, koska sosiaalialan terminä käytetään edelleen enemmän moniammatillisuutta kuin moniasiantuntijuutta. Kartoituksen tekemisessä haasteita tuotti myös

kyselylomakkeen laadinta. Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä oli minulle uusi asia, joten perehdyin kyselyn laatimiseen kunnolla. Kyselylomakkeen kysymysten muuttaminen teorian termeistä selkeämmiksi ilmaisultaan vaati aikaa. Kartoituksen tulososuudessa, kyselyn tulosten kirjaaminen vei myös yllättävän paljon aikaa ja vaati pohdintaa sekä vertaamista teoriataustan kanssa. Opinnäytetyön tekemisessä keskeneräisyyden sietäminen oli minulle välillä kuormittava seikka.

Opinnäytetyö oli minulle pitkä oppimiskokemus, jonka myötä opin kärsivällisyyttä ja pitkäjänteistä työskentelyä. Huomasin miten teoriaosuuden kirjoittamisessa opin löytämään olennaisia ja relevantteja lähteitä. Opinnäytetyöni lisäsi omaa oppimistani dialogisuuden, kasvatuskumppanuuden ja moniasiantuntijuuden osilta. Prosessinomaisesti etenevän kirjoitustyön myötä ymmärsin myös kuinka sosiaalialla tehtävässä asiakastyössä prosessinomaisuus ja pitkäjänteisyys ovat avain asemassa.

Mielestäni sosiaalialan työllä on vielä matkaa moniasiantuntijuuteen, jossa työntekijän asema verkostopalavereissa olisi ammatillisesti avoimempi ja tasavertaisempi rooleiltaan, verrattuna moniammatillisuuteen, jossa ammatillinen rooli on näkyvämpi. Moniasiantuntijuuden kautta sosiaalialan työkenttään vapautuisi enemmän asiantuntijuutta ja hiljaista tietoa lasten ja nuorten huoltajilta ja omaisilta. Moniasiantuntijainen tapa nähdä sosiaaliala on opinnäytetyön tekemisen myötä alkanut juurtua omaan ammatilliseen identiteettiini.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: WS Bookwell.

Aarnio, H & Enqvist, J. 2003. DIANA – malli. Viitattu 19.8.2010.
<http://openetti.aokk.fi/diana/DiaDefi.htm>

Ahonen, T., Korhonen, T., Korkman, M., Lyytinen, H. & Riita, T. 2002. Oppimisvaikeudet, neuropsykologinen näkökulma. Juva: WS Bookwell.

Ahonen, T., Aro, T. & Siiskonen, T. 2001. Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä. Juva: WS Bookwell.

Ahonen, T., Aro, T., Ketonen, R. & Siiskonen, T. 2003. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell.

Ahonen, T., Aro, T. & Siiskonen, T. 2007. Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. Juva: WS Bookwell.

Anttila, M & Rousu, S. 2004. Haravalla kootut. Kerava: Savion Kirjapaino.

Arnikk, T. & Seikkula, J. 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos.

Asikainen, M & Riikola, T. 2010. Lasten ja nuorten kielellinen erityisvaikeus. Käyvän hoidon potilasversiot. Käypä hoito. Viitattu 9.2.2011.
<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/etusivu/naytaartikkeli/tunnus/khp00092>

Eloranta, H. 2006. Asiakkuuden ja osallisuuden rakentuminen palveluohjauksessa. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, terveystieteen laitos. Viitattu 19.8.2011.
http://www.sosiaaliporssi.fi/File/f8d0663a-6a7a-49ed-8ef3-13531a25483c/Eloranta_gradu.pdf

Haarakangas, K. 2008. Parantava puhe. Helsinki: Hakapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino.

Ikonen, O. & Virtanen, P. 2001. HOJKS. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino.

Ikonen, O. & Virtanen, P. 2003. HOJKS II. Juva: WS Bookwell.
Isoherranen, K., Nurminen, R. & Rekola, L. 2008. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Porvoo: WSOY Oppimateriaalit.

Jyrinki, E. 1977. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliostopaino.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino.

Kela. 30.9.2010. Kuntoutussuunnitelma. Viitattu 18.8.2011.
<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/180608172300HL>

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Toim. Korkalainen, P. 2005. Kumppanuus ja moniasiantuntijuus erityispäivähoidon kehittämiskohteina. Verkostoituva erityispäivähoito-hanke 2003-2005. Viitattu 12.9.2011.
<http://www.koskeverkko.fi/public/default.aspx?contentid=15441>

Kokko, R-L. 2006. Tulevaisuuden muistelu. Ennakointidialogit asiakkaiden kokemina. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino.

Korpiaakko-Huuhka, A-M. & Launonen, K. 2003. Kommunikoinnin häiriöt –syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Tampere: Tammer-Paino.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812. Viitattu 18.8.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380. Viitattu 18.8.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Viitattu 18.8.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Kehitysvammaliitto. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Metsämuuronen, J. 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Mäkelä M. 2009. Dialoginen työmenetelmä. Lastensuojelun verkostopalaverikäytännön analyysi. Pro gradu –tutkielma. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Viitattu 12.9.2011.
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/20030/URN_NBN_fi_jyu-200904241512.pdf;jsessionid=42C464145332D31D255660AE7CA49EB4?sequence=1

Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima.

Niemelä, M., Suua, P. & Väisänen, L. 2009. Sanat työssä. Vuorovaikutus ammattitaitona. Sastamala: Vammalan kirjapaino.

Niemelä, P. 2011. Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa Sosiaalityön arvot ja etiikka. Toim. Pehkonen, A. & Väänänen – Fomin. M. Juva: Bookwell.

Papunet. 2011. Selkokeskus. Viitattu 15.6.2011.

<http://papunet.net/selkokeskus/>

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Viitattu 17.2.2011. Valtion säädöstietopankki Finlex.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perusopetuslaki 21.8.1998/628 17 §. Viitattu 18.2.2011. Valtion säädöstietopankki

Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Perusopetusasetus 20.11.1998/852. Viitattu 17.2.2011. Valtion säädöstietopankki

Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980852>

Pietarinen, J. 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa Tutkijan eettiset valinnat. Toim. Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. Tampere: Tammer-Paino.

Reijonen, M. 2005. Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Siiskonen, T. 2010. Kielelliset erityisvaikeudet ja lukemaan oppiminen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, erityispedagogiikka. Viitattu 9.2.2011.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/23093/9789513938413.pdf?sequence=1>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Vammalan Kirjapaino.

Vernerin net. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu, 6.4.2011. Palvelusuunnitelma. Viitattu 18.8.2011.

<http://www.verneri.net/yleis/index.php?id=875>

Vernerin net. Kehitysvamma-alan verkkopalvelu, 6.4.2011. Voimaantumisen. Viitattu 19.8.2011.

<http://verneri.net/yleis/kehitysvamma-ala-ammattina/tyomenetelmia/voimaantuminen.html>

Liite 1. Saatekirje

Hei,

olen sosionomi (AMK) opiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan yksiköstä.

Opintoihini kuuluu opinnäytetyön tekeminen.

Opinnäytetyöni aiheena ovat **huoltajien kokemukset moniasiantuntijuuden toteutumisesta erityiskoulun verkostopalaverissa.**

Teen opinnäytetyöni yhteistyössä ***** koulun kanssa. Tavoitteenani on kartoittaa teidän, huoltajien kokemuksia verkostopalaverista kyselylomakkeen avulla.

Kyselystä saadut vastaukset auttavat *** koulun henkilökuntaa kehittämään palaverityöskentelyä.**

Pyydän teitä vastaamaan kyselyyn **nimettömänä.**

Postittakaa kysely, sen mukana tullessa maksetussa vastauskirjekuoressa **15.5.2011** mennessä ***** koululle, koulukuraattori *****.

***** toimittaa suljetut vastauskuoret opinnäytetyöntekijälle. Vain opinnäytetyön tekijä käsittelee vastauksenne ja henkilöllisyytenne ei tule ilmi missään opinnäytetyön vaiheessa.

Kiitän teitä vastauksestanne!

Ystävällisin terveisin,

Salla Kokkonen

040-*****

*****@*****

Liite 2. Kyselylomake**KYSELYLOMAKE****1. Vastaaja**

- ☐ Äiti
- ☐ Isä
- ☐ Sijaisvanhempi
- ☐ Muu _____

2. Kuinka kauan olette olleet yhteistyössä erityiskoulun kanssa?

- ☐ _____ vuotta.
- ☐ En ole ollut yhteistyössä erityiskoulun kanssa, miksi?

3. Lapsen asioista pääsääntöisesti vastaa:

- ☐ Äiti
- ☐ Isä
- ☐ Sijaisvanhempi
- ☐ Muu _____

4. Onko lapsella sisaruksia samassa koulussa?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

**5. Miten yleensä koette erilaiset vuorovaikutustilanteet arjessa?
(Valitkaa yksi vaihtoehto)**

- ☐ Vuorovaikutus on minulle luontevaa ja hakeudun mielelläni ihmisten pariin.
- ☐ Vuorovaikutus on minulle helpompaa tuttujen ihmisten kanssa kuin tuntemattomien.
- ☐ Vuorovaikutus ei ole minulle kovin luontevaa ja koetan välttää ihmisten kohtaamista.

**6. Missä verkostopalavereissa olette olleet mukana?
(Voitte valita useamman vaihtoehdon)**

- ☐ HOJKS –palaveri (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma)
- ☐ Palvelu / asiakassuunnitelmapalaveri

- ☐ Kuntoutussuunnitelma palaveri
- ☐ Jokin muu palaveri, mikä? _____

7. Kuinka monta ihmistä on yleensä palavereissa ollut mukana?

- ☐ 2 – 5
- ☐ 5 – 8
- ☐ 8 – 12
- ☐ 12 –

8. Keitä palavereissa on yleensä ollut paikalla? (tyypillinen verkostopalaveri)

☐ Lapsi	
☐ Äiti	
☐ Isä	
☐ Muu huoltaja / huoltajat	
☐ Sijaisvanhempi / sijaisvanhemmat	
☐ Muu sukulainen tai tuttava, kuka? _____	
☐ Koulukuraattori	☐ Puheterapeutti
☐ Erityisluokan opettaja	☐ Toimintaterapeutti
☐ Kouluavustaja	☐ Fysioterapeutti
☐ Henkilökohtainen avustaja	☐ Kuntoutuksen ohjaaja
☐ Viittomakielen tulkki	☐ Psykologi
☐ Oppilaskodin johtaja	☐ Erikoissairaanhoitaja
☐ Oppilaskodin työntekijä	☐ Sosiaalityöntekijä
☐ Rehtori / apulaisrehtori	
☐ Joku muu henkilö (t) _____	

9. Oletteko saaneet ennen palaveria tietoa siellä käsiteltävistä asioista?

- ☐ Kyllä
- ☐ En

10. Jos ette ole saaneet ennakoon tietoa, haluaisitteko sitä?

- ☐ Kyllä, miksi? _____
- ☐ En, miksi? _____

11. Jos ette ole päässeet osallistumaan palaveriin, onko palaveri silti pidetty?

- ☐ Kyllä
- ☐ Ei

12. Jos ette ole päässeet osallistumaan palaveriin, saitteko palaverin jälkeen tiedot siellä käsitellyistä asioista?

- ☐ Kyllä, miten? _____
- ☐ En _____

13. Mikä seuraavista väittämistä kuvaa parhaiten päätöksen tekemistä verkostopalavereissa?

- ☐ Ammattilaiset neuvovat ja rohkaisevat minua päätöksen teossa ja teen sen lopulta itse.
- ☐ Keskustelen ammattilaisten kanssa ja teen ammattilaisten kanssa yhdessä päätökset.
- ☐ Ammattilaiset tekevät päätökset.

14. Koetteko olevanne asiantuntija lapsen asioissa?

- ☐ Kyllä, miksi? _____
- ☐ En, miksi? _____

15. Ovatko verkostopalaverit yleensä vastanneet odotuksianne?

- ☐ Kyllä _____
- ☐ Ei, miksi? _____

16. Mielestänne palaverit sisältävät alla mainittuja asioita:

(Rastittakaa vain yksi vaihtoehto jokaisesta lauseesta)

Ei

	Aina	Joskus	Harvoin	koskaan
Minua kuunnellaan.	1	2	3	4
Minua kunnioitetaan.	1	2	3	4
Voin luottaa palaverissa oleviin ihmisiin ja heidän sanomisiinsa.	1	2	3	4
Minun on helppo osallistua keskusteluun.	1	2	3	4
Koen olevani tasavertainen muiden kanssa.	1	2	3	4
Saan tukea kasvattajana.	1	2	3	4
Minun mielipiteistäni ollaan kiinnostuneita.	1	2	3	4
Palavereissa ollaan rehellisiä.	1	2	3	4
Mielestäni kaikki ottavat yhdessä vastuuta.	1	2	3	4
Palaverit ovat kiireettömiä.	1	2	3	4
Palavereissa pyritään yhteiseen päämäärään.	1	2	3	4
Mielestäni asioihin suhtaudutaan joustavasti.	1	2	3	4
Mielestäni palavereissa on avoin ilmapiiri.	1	2	3	4
Mielestäni asiantuntijoiden ammatilliset roolit ovat selkeät palavereissa.	1	2	3	4

Kiitos vastaamisesta!

Liite 3. Kyselylomakkeen tulokset

KYSELYLOMAKKEEN TULOKSET

1. Vastaaja

☐ Äiti (22)	81 %
☐ Isä (1)	4 %
☐ Sijaisvanhempi (2)	7 %
☐ Muu (1)	4 %
<i>äiti ja isä yhdessä (1)</i>	4 %

2. Kuinka kauan olette olleet yhteistyössä erityiskoulun kanssa?

☐ 1 – 3 vuotta (12), 4 – 6 vuotta (8), 7 – 8 vuotta (4), 10 – 11 vuotta (3)
☐ En ole ollut yhteistyössä erityiskoulun kanssa, miksi? (0)

3. Lapsen asioista pääsääntöisesti vastaa:

☐ Äiti (14)	52 %
☐ Isä (2)	7 %
☐ Sijaisvanhempi (3)	11 %
☐ Muu	0 %
☐ Äiti ja isä yhdessä (8)	30 %

4. Onko lapsella sisaruksia samassa koulussa?

☐ Kyllä (1)	4 %
☐ Ei (26)	96 %

5. Miten yleensä koette erilaiset vuorovaikutustilanteet arjessa? (Valitkaa yksi vaihtoehto)

☐ Vuorovaikutus on minulle luontevaa ja hakeudun mielelläni ihmisten pariin. (17)	63 %
☐ Vuorovaikutus on minulle helpompaa tuttujen ihmisten kanssa kuin tuntemattomien. (10)	37 %
☐ Vuorovaikutus ei ole minulle kovin luontevaa ja koetan välttää ihmisten kohtaamista.	0 %

6. Missä verkostopalavereissa olette olleet mukana? (Voitte valita useamman vaihtoehdon)

☐ HOJKS –palaveri (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) (27)	100%
☐ Palvelu / asiakassuunnitelmapalaveri (11)	41 %

- ☐ Kuntoutussuunnitelma palaveri (16) 59 %
- ☐ Jokin muu palaveri, mikä? (4) 15 %

7. Kuinka monta ihmistä on yleensä palavereissa ollut mukana?

- ☐ 2 – 5 (12) 44 %
- ☐ 5 – 8 (11) 41 %
- ☐ 8 – 12 (1) 4 %
- ☐ 12 – 0 %
- ☐ 2 – 5 + 5 – 8 (2) 7 %
- ☐ 5 – 8 + 8 – 12 (1) 4 %

8. Keitä palavereissa on yleensä ollut paikalla? (tyypillinen verkostopalaveri)

- ☐ Lapsi (21) 78 %
 - ☐ Äiti (24) 89 %
 - ☐ Isä (10) 37 %
 - ☐ Muu huoltaja / huoltajat 0 %
 - ☐ Sijaisvanhempi / sijaisvanhemmat (3) 11 %
 - ☐ Muu sukulainen tai tuttava, kuka? (1) 4 %
-
☐ Koulukuraattori (18) 67 %	☐ Puheterapeutti (18) 67 %
☐ Erityislukuan opettaja (26) 96 %	☐ Toimintaterapeutti (10) 37 %
☐ Kouluvuustaja (8) 30 %	☐ Fysioterapeutti (3) 11 %
☐ Henkilökohtainen avustaja (6) 22 %	☐ Kuntoutuksen ohjaaja (2) 7 %
☐ Viittomakielen tulkki (4) 15 %	☐ Psykologi (11) 41 %
☐ Oppilaskodin johtaja (4) 15 %	☐ Erikoissairaanhoidtaja (1) 4 %
☐ Oppilaskodin työntekijä (7) 26 %	☐ Sosiaalityöntekijä (10) 37 %
☐ Rehtori / apulaisrehtori (4) 15 %	
☐ Joku muu henkilö (t) (5) 19 %	

= opinto-ohjaaja (3), oman kunnan vammaispalveluiden henkilöstöä, harjoittelija, lukiopettaja.

9. Oletteko saaneet ennen palaveria tietoa siellä käsiteltävistä asioista?

- ☐ Kyllä (21) 78 %
- ☐ En (6) 22 %

10. Jos ette ole saaneet ennakoon tietoa, haluaisitteko sitä?

- ☐ Kyllä, miksi? (10) 37 %
= (6) kommentoi
- ☐ En, miksi? (1) 4 %
= (1) kommentoi

(16) 59 % ei vastannut lainkaan tähän kysymykseen.

11. Jos ette ole päässeet osallistumaan palaveriin, onko palaveri silti pidetty?

- ☐ Kyllä (7) 26 %
- ☐ Ei (17) 63 %
- = (1) kommentoi

(3) vastaamatta kyllä tai ei, heistä (2) kommentoi

12. Jos ette ole päässeet osallistumaan palaveriin, saitteko palaverin jälkeen tiedot siellä käsitellyistä asioista?

- ☐ Kyllä, miten? (11) 41 %
- = (8) kommentoi
- ☐ En (2) 7 %
- = (1) kommentoi

(14) ei vastausta 52 %

13. Mikä seuraavista väittämistä kuvaa parhaiten päätöksen tekemistä verkostopalaverissa?

- ☐ Ammattilaiset neuvovat ja rohkaisevat minua päätöksen teossa ja teen sen lopulta itse. (3) 11 %
- ☐ Keskustelen ammattilaisten kanssa ja teen ammattilaisten kanssa yhdessä päätökset. (23) 85 %
- ☐ Ammattilaiset tekevät päätökset. (1) 3 %

14. Koetteko olevanne asiantuntija lapsen asioissa?

- ☐ Kyllä, miksi? (22) 81 %
- = (19) kommentoi
- ☐ En, miksi? (5) 19 %
- = (4) kommentoi

15. Ovatko verkostopalaverit yleensä vastanneet odotuksianne?

- ☐ Kyllä (23) 85 %
- = (5) kommentoi
- ☐ Ei, miksi? (4) 15 %
- = (4) kommentoi

16. Mielestänne palaverit sisältävät alla mainittuja asioita: (vast. 26kpl)

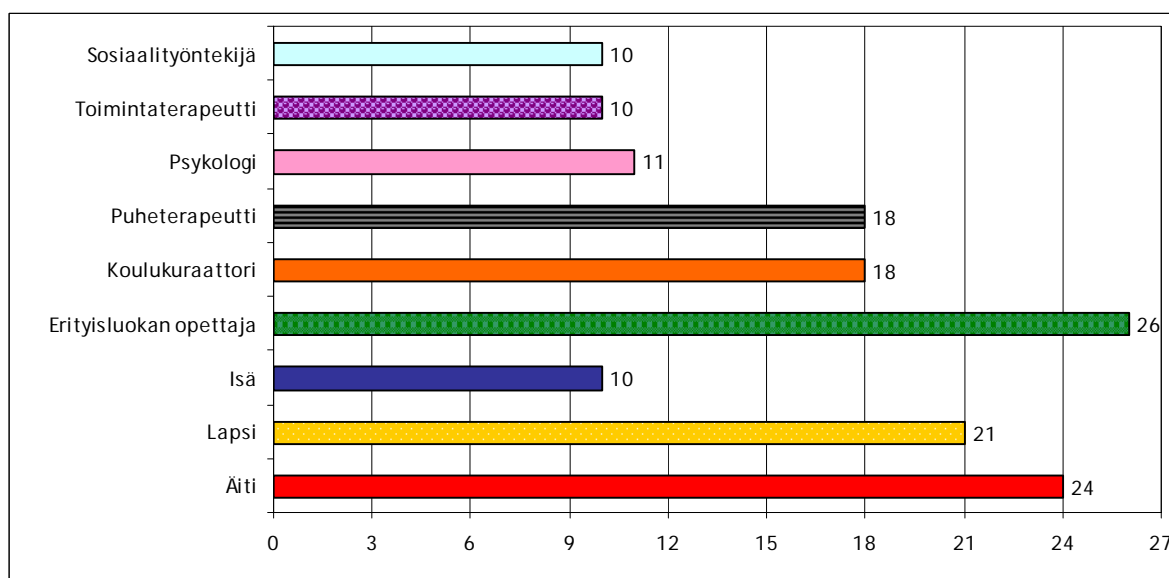
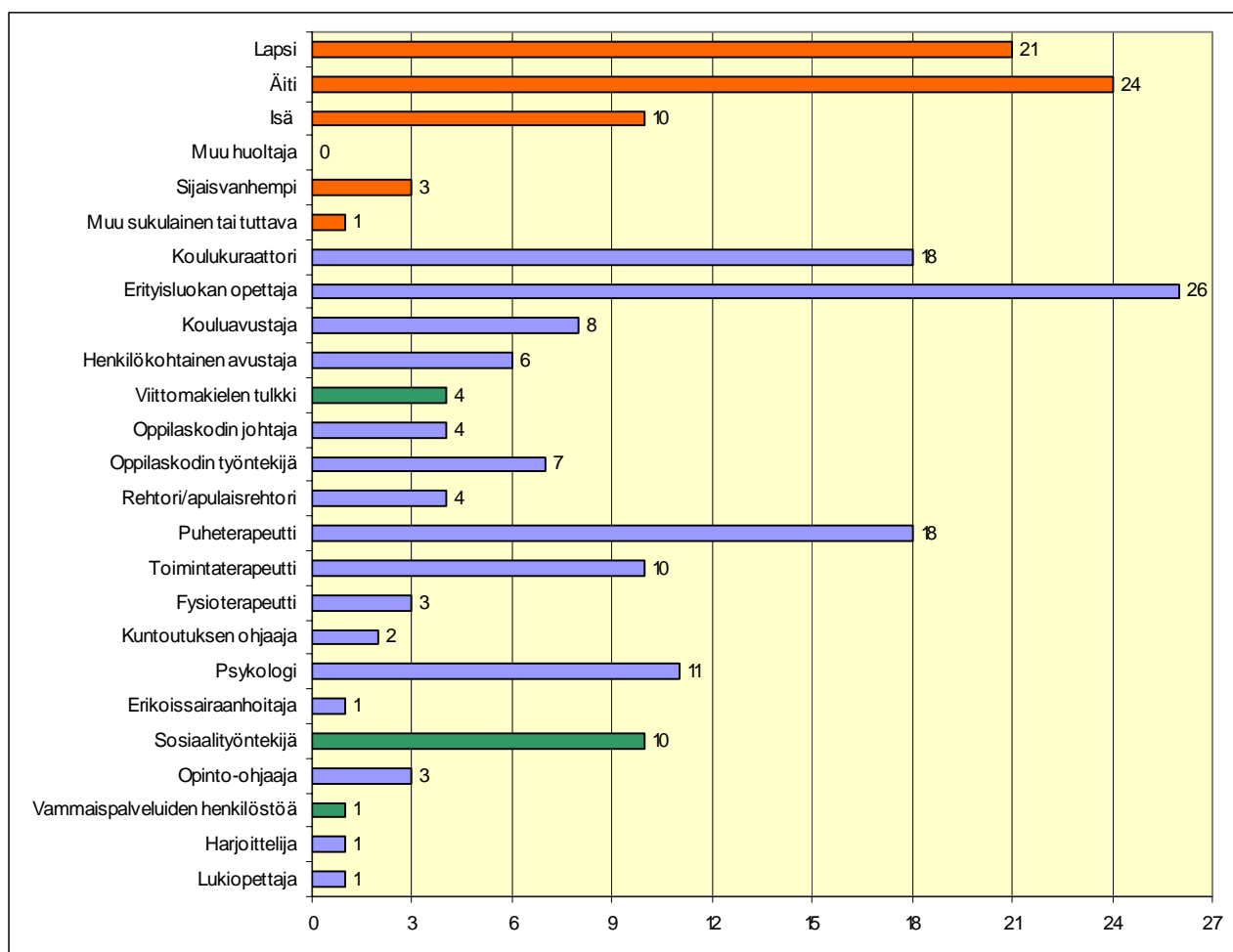
(Rastittakaa vain yksi vaihtoehto jokaisesta lauseesta)

Ei

	Aina	Joskus	Harvoin	koskaan
Minua kuunnellaan.	23	2	1	0
Minua kunnioitetaan.	19	5	2	0
Voin luottaa palaverissa oleviin ihmisiin ja heidän sanomisiinsa.	20	5	1	0
Minun on helppo osallistua keskusteluun.	22	3	1	0
Koen olevani tasavertainen muiden kanssa.	14	9	3	0
Saan tukea kasvattajana.	16	6	4	0
Minun mielipiteistäni ollaan kiinnostuneita.	22	1	3	0
Palavereissa ollaan rehellisiä.	22	3	1	0
Mielestäni kaikki ottavat yhdessä vastuuta.	19	6	1	0
Palaverit ovat kiireettömiä.	17	8	1	0
Palavereissa pyritään yhteiseen päämäärään.	23	2	1	0
Mielestäni asioihin suhtaudutaan joustavasti.	22	3	1	0
Mielestäni palavereissa on avoin ilmapiiri.	21	2	3	0
Mielestäni asiantuntijoiden ammatilliset roolit ovat selkeät palavereissa.	17	7	2	0

Kiitos vastaamisesta!

Liite 4. Verkostopalaveriin osallistuneet henkilöt

KUVIO 1. Tyypillinen verkostopalaveri

TAULUKKO 1. Likertin asteikko, kasvatuskummanuus ja dialogisuus huoltajien kokemana.

	Ei			
	Aina	Joskus	Harvoin	koskaan
1. Minua kuunnellaan.	23	2	1	0
2. Minua kunnioitetaan.	19	5	2	0
3. Voin luottaa palaverissa oleviin ihmisiin ja heidän sanomisiinsa.	20	5	1	0
4. Minun on helppo osallistua keskusteluun.	22	3	1	0
5. Koen olevani tasavertainen muiden kanssa.	14	9	3	0
6. Saan tukea kasvattajana.	16	6	4	0
7. Minun mielipiteistäni ollaan kiinnostuneita.	22	1	3	0

TAULUKKO 2. Likertin asteikko, kasvatuskumppanuus ja dialogisuus huoltajien kokemana.

	Ei			
	Aina	Joskus	Harvoin	koskaan
8. Palavereissa ollaan rehellisiä.	22	3	1	0
9. Mielestäni kaikki ottavat yhdessä vastuuta.	19	6	1	0
10. Palaverit ovat kiireettömiä.	17	8	1	0
11. Palavereissa pyritään yhteiseen päämäärään.	23	2	1	0
12. Mielestäni asioihin suhtaudutaan joustavasti.	22	3	1	0
13. Mielestäni palavereissa on avoin ilmapiiri.	21	2	3	0
14. Mielestäni asiantuntijoiden ammatilliset roolit ovat selkeät palavereissa.	17	7	2	0